

Aan: verenigde vergadering

ons kenmerk: RC23.007 / DIG-12158
bijlagen: 1
inlichtingen: Elise Voogd
doorkiesnummer: +31611047821
onderwerp: Rekenkamerbrief
DoeMee-onderzoek 2022

Leiden, 31 augustus 2023

Geachte leden van de verenigde vergadering,

De rekenkamercommissie (RKC) heeft in 2022 deelgenomen aan een zogeheten DoeMee onderzoek van de Nederlandse Vereniging van Rekenkamers en Rekenkamercommissies (NVVR). In een DoeMee-onderzoek wordt voor een groot aantal rekenkamer(commissie)s op initiatief en onder leiding van de NVVR een gezamenlijk onderzoek naar een vraagstuk uitgevoerd. Bij de deelnemende rekenkamers wordt hetzelfde onderzoek uitgevoerd. Omdat het onderzoek gestandaardiseerd is, kunnen vergelijkingen tussen gemeenten, provincies en waterschappen worden gemaakt en ook vergelijkingen tussen waterschappen onderling. Voor de RKC was dit de eerste keer om aan een dergelijk DoeMee onderzoek deel te nemen en daarmee een test case om na te gaan of deze vorm van onderzoek een toevoeging zou kunnen zijn op de typen onderzoek die de RKC tot haar beschikking heeft. Het onderzoek van 2022 is uitgevoerd door onderzoeksbureau PBLQ en heeft als onderwerp: **de staat van de ondersteuning van de volksvertegenwoordiging in het decentraal bestuur.**

Vanuit maatschappelijk perspectief is dit thema van groot belang. De gemeenteraad, Provinciale Staten (PS) en het Algemeen Bestuur/Verenigde Vergadering (AB/VV) van een waterschap doen hun werk in een steeds complexere omgeving. De maatschappelijke uitdagingen, en daarmee de opgaven voor deze bestuursorganen, nemen sterk toe. Om de kaderstellende en controlerende rol goed te kunnen blijven vervullen, is een goede ondersteuning van deze volksvertegenwoordigingen onontbeerlijk.

De kern van het DoeMee-onderzoek bestaat uit een overwegend kwantitatieve inventarisatie van kerngegevens van de deelnemende overheden. De resultaten van deze inventarisatie zijn opgenomen in een factsheet. In deze factsheet zijn de antwoorden van Rijnland weergegeven, die vervolgens vergeleken worden met het gemiddelde van de zes waterschappen die aan dit onderzoek hebben deelgenomen.

In de verdiepende rapportage wordt ingegaan op de kwaliteit van de verkregen informatie. Tevens wordt er richting gegeven aan de interpretatie van de inzichten.



De RKC heeft enkele passages uit de verdiepende rapportage aan de VV voorgelegd om van gedachten te wisselen over de ondersteuning bij het Hoogheemraadschap van Rijnland (hierna Rijnland). De overkoepelende vraag was:

Ervaart u, als lid van de VV, de ondersteuning als voldoende en waar ziet u eventueel ruimte voor verbetering?

Op 15 februari namen 14 personen deel aan het gesprek: vertegenwoordigers van zeven (van de twaalf) politieke partijen en de secretaris-algemeen directeur:

Agrarisch	Twee VV leden en de hoogheemraad
CDA	De hoogheemraad
CU-SGP	Eén VV lid
PvdA	De hoogheemraad
50+	Twee VV leden
VVD	Drie VV leden
Water Natuurlijk	Eén VV lid en de hoogheemraad

In deze brief geven we kort de bevindingen van de RKC weer, gebaseerd op het onderzoek en het gesprek met de VV leden. Daarbij wordt opgemerkt dat zowel het aantal deelnemende waterschappen als het aantal VV leden dat aan het gesprek op 15 februari deelnam klein is. Ook konden lang niet alle zes waterschappen alle gevraagde cijfers opleveren. Voor zover mogelijk trekken we conclusies op basis van deze bevindingen. Vervolgens doen we aanbevelingen voor de toekomst. Dijkgraaf en Hoogheemraden (D&H) hebben gereageerd op deze rekenkamerbrief. U treft de bestuurlijke reactie integraal aan, gevolgd door het nawoord van de RKC. Tenslotte zijn ook de factsheet en de verdiepende rapportage bij deze brief gevoegd.

1. De griffie

De griffie is één van de meest essentiële instanties voor de ondersteuning van de volksvertegenwoordiging. Bij de waterschappen/hoogheemraadschappen is echter geen sprake van dualisering van het bestuur en (dus) ook niet van een griffie. De ondersteuning van zowel de VV als D&H gebeurt bij waterschappen vanuit dezelfde afdeling van de organisatie. Bij Rijnland wordt de VV ondersteund door een 'eigen' bestuursadviseur. Rijnland kon – mede daardoor – veel en gedetailleerde informatie opleveren bij dit DoeMee onderzoek.

Uit het gesprek kwam naar voren dat verdere professionalisering naar bijvoorbeeld een griffie een ontwikkeling zou kunnen zijn. Op dit moment zijn de VV leden echter tevreden over de mate en kwaliteit van de ondersteuning. Het contact met ambtenaren is makkelijk, soms misschien te gemakkelijk? De VV-leden zijn zich bewust dat ze niet te dicht op het ambtelijk apparaat moeten zitten. Het gaat om het gevoel van veiligheid bij de ambtenaar; die moet niet in een onmogelijke positie komen. Bij provincies en gemeenten zit daar de griffie tussen. In het monistische stelsel bij het waterschap kan de VV de huidige bestuursondersteuning gebruiken als filter.



Bij Rijnland is in de begroting niet een apart budget opgenomen voor trainingen en opleidingen van de volksvertegenwoordigers. Wel kunnen trainingen/opleidingen 'om niet' door specialisten vanuit de organisatie van Rijnland verzorgd worden.

Tijdens het gesprek werd opgemerkt dat financiële middelen voor ontwikkeling/opleiding voor VV-leden te beperkt zijn. Dit zou een rol kunnen zijn van bestuursondersteuning: welke manier van ontwikkeling ondersteunen we door financiële middelen of door bijvoorbeeld uitbreiding van de Aquademie? Er zijn binnen Rijnland wel regelingen, maar die zijn niet bij alle VV leden bekend. Binnen politieke partijen worden wel opleidingen aangeboden, maar dit geldt eigenlijk alleen voor landelijk georganiseerde partijen.

De taken en verantwoordelijkheden van de VV zijn in de afgelopen jaren sterk toegenomen en zullen dat naar verwachting in de toekomst blijven doen. Daarnaast verwachten de gesproken VV leden dat de nieuwe periode 'politieker' zou kunnen worden. Het recht op informatie is een groot goed van de volksvertegenwoordiger, maar de vraag is of de huidige ondersteuning dan voldoende is.

Het budget ter ondersteuning bij de zes deelnemende waterschappen komt ongeveer overeen met wat er voor een griffie bij een kleine gemeente beschikbaar is. De praktijk van een waterschap zoals Rijnland is echter niet te vergelijken met die van een kleine gemeente. De ondersteuning is nu professioneel; natuurlijk kan het breder, meer etc. Als er meer vragen komen, dan zal D&H vragen om het budget te verhogen om de capaciteit van de organisatie uit te breiden. Meer fte voor ondersteuning kan onderdeel zijn van onderhandelingen.

2. De rekenkamercommissie

Alle deelnemers aan het DoeMee-onderzoek 2022 hebben gemeenschappelijk dat er sprake is van een actieve rekenkamer(commissie), met budget en ambitie. De geïnventariseerde gegevens zijn vooral bedoeld om inzicht te verschaffen in enkele algemene uitgangspunten en trends, zodat de deelnemende rekenkamer(commissie)s hun relatieve positie kunnen bepalen.

In Rijnland bestaat de huidige RKC uit drie externe leden. De commissie wordt ondersteund door een ambtelijk secretaris. Na het opstarten in 2020 wordt het budget jaarlijks vrijwel volledig besteed (de verplichtingen voor het volgende jaar meegerekend). De VV leden geven aan dat er waardering is voor de RKC. Bijvoorbeeld het onderzoek naar de KaderRichtlijn Water was waardevol en leidde tot een ander type gesprekken met de DB-leden.

3. Ambtelijke bijstand en informatievoorziening

Met ambtelijke bijstand wordt bedoeld op de mogelijkheid dat volksvertegenwoordigers een beroep kunnen doen op intensieve en gerichte ondersteuning vanuit de ambtelijke organisatie. In Rijnland wordt deze bijstand op basis van informele afspraken geleverd.



In het gesprek kwam naar voren dat de organisatie de VV op een prettige manier meeneemt. Er ligt ook een taak voor de volksvertegenwoordiger zelf. Vragen worden snel en adequaat beantwoord, bijvoorbeeld door interne ambtelijke experts beschikbaar te stellen voor een verdiepend inhoudelijk gesprek. In de praktijk geven ambtenaren aan dat ze liever een verdiepend inhoudelijk gesprek voeren dan dat ze bijvoorbeeld gedetailleerde, technische vragen schriftelijk moeten beantwoorden (waarbij het soms zoeken is naar wat de vraag achter de vraag is).

Het beantwoorden van (technische) vragen van de VV legt beslag op de ambtelijke organisatie. De organisatie geeft aan de vraag tot op heden prima aan te kunnen. Het is nog nooit nodig geweest 'nee' te verkopen op vragen van de VV in het kader van ambtelijke bijstand en informatievoorziening. De VV leden geven aan dat in het algemeen de ambtelijke ondersteuning heel goed is, maar dat er inderdaad goed op de bescherming van ambtenaren gelet moet worden.

De bestuursadviseur voor de VV kan ondersteuning bieden bij bijvoorbeeld het opstellen van moties. De laagdrempeligheid waarmee de VV de ambtenaren nu kan bereiken is zeer waardevol. Dit wordt door de VV gekoesterd.

Informatiebijeenkomsten en werkbezoeken zijn gangbare instrumenten voor volksvertegenwoordigers om geïnformeerd te worden over actuele thema's. Denk daarbij aan 'beeldvormende commissievergaderingen', een 'politieke markt' of een 'raadsplein'. In Rijnland maken beeldvormende (commissie)vergaderingen onderdeel uit van de vergadercyclus, daarnaast worden informatiebijeenkomsten georganiseerd.

Buiten de strekking van deze vraag, maar in de verkiezingsperiode van belang, is de toelichting op het overdrachtdossier en het inwerkprogramma. Dit is inhoudelijk van aard zodat alle VV-leden een gelijk kennisniveau hebben van de belangrijkste onderwerpen. De RKC maakt ook onderdeel uit van het inwerkprogramma. De leden van de VV waarderen deze aanpak.

In de periode 2018-2022 heeft er binnen Rijnland géén onderzoek vanuit de VV plaatsgevonden. Van instrumenten als enquêtes of onderzoeken die door de volksvertegenwoordiging zelf kunnen worden georganiseerd, is in de praktijk bij andere waterschappen en gemeenten zelden tot nooit sprake.

4. Conclusies en aanbevelingen

De overkoepelende vraag bestaat uit twee delen. Wat betreft het eerste deel van de hoofdvraag 'Ervaart u, als lid van de VV, de ondersteuning als voldoende?' kan worden gezegd dat de VV-leden de ondersteuning als voldoende ervaren. Er is tevredenheid bij de VV over de ondersteuning door de ambtelijke organisatie, de 'eigen' bestuursadviseur en de RKC.

Wat betreft het tweede deel van de hoofdvraag 'Waar ziet u eventueel ruimte voor verbetering?' geldt dat er geen directe verbeteringen nodig zijn. Wel zijn er enkele punten van aandacht, tevens aanbevelingen:

1. Bezien zou kunnen worden hoeveel ruimte en budget gewenst is voor training en opleiding van de volksvertegenwoordigers.
2. Bewaakt zou kunnen worden of de mate van ondersteuning voldoende is als de rol van de VV in de loop der tijd toeneemt en als de VV politieker wordt.

3. De VV en de RKC zouden met elkaar kunnen spreken over mogelijkheden voor intensivering van het onderling overleg opdat de RKC zelfstandig kan blijven fungeren, maar tegelijkertijd meer 'voeling' kan hebben met de VV.
4. De VV kan eventueel ook zelf onderzoeken opzetten.

5. Tenslotte.

De RKC maakt aan de Rijnlandse organisatie een compliment voor het vlot, compleet en gedetailleerd aanleveren van de gevraagde informatie. Daarnaast toonden de VV leden hun betrokkenheid bij dit onderwerp door hun deelname aan het gesprek met de RKC.

Het DoeMee onderzoek levert geen pasklare conclusies en aanbevelingen voor Rijnland op, maar wel bruikbare informatie om met elkaar het gesprek aan te gaan om vervolgens tot aanbevelingen te kunnen komen. De RKC heeft het gesprek met de VV over dit onderzoek als zeer prettig en waardevol ervaren. Daarom zal de RKC, afhankelijk van het onderzoek en de relevantie daarvan voor Rijnland, ook in de toekomst deelname aan een DoeMee onderzoek overwegen.

Hopende u voldoende geïnformeerd te hebben,

met vriendelijke groet,
namens de rekenkamercommissie van Rijnland

Patrick Pieters
Voorzitter rekenkamercommissie

Bestuurlijke reactie



Hoogheemraadschap van
Rijnland

uw kenmerk: -

uw brief van: -

ons kenmerk: 23.054797 /

bijlagen: geen

Inlichtingen: Mariël Middendorp

doorkiesnummer: 071-3063141

onderwerp: Bestuurlijk wederhoor
Rekenkamerbrief DoeMee-onderzoek
2022

Aan:

Rekenkamercommissie Rijnland
t.a.v. de voorzitter, dhr. P. Pieters

Leiden, 18-08-2023

Geachte heer Pieters,

Wij bedanken de Rekenkamercommissie voor de Rekenkamerbrief aan de verenigde vergadering over het DoeMee-onderzoek 2022, dat gaat over de staat van de ondersteuning van de volksvertegenwoordiging in het decentraal bestuur. Hierbij informeren wij u over het bestuurlijke wederhoor.

Wij constateren dat er tevredenheid is over de ondersteuning van de verenigde vergadering, daar zijn wij verheugd over. Het is goed om te lezen dat u als Rekenkamercommissie een uitgebreid gesprek heeft gevoerd met de VV over haar ondersteuning en dat daarbij een vrij brede delegatie uit de VV aanwezig was. Het is jammer dat er maar zes waterschappen hebben meegedaan aan het onderzoek, waardoor het enigszins lastig is om vergelijkingen te maken. Toch is een goed beeld verkregen van de situatie bij Rijnland, wat op zich al van dienst is voor de VV om een oordeel te geven over haar ondersteuning. Hierna gaan we in op enkele punten uit de brief.

1. De griffie

De werkwijze die bij Rijnland gekozen is, om één bestuursadviseur voor de VV in te zetten, is bedoeld om de VV expliciet zo goed mogelijk te ondersteunen. Binnen de kaders van het monistische systeem en de bijbehorende organisatie wordt op deze manier zoveel mogelijk vorm gegeven aan de ondersteuning van de kaderstellende en controlerende rol van de VV. Het is goed om te lezen dat deze insteek vanuit de zijde van de VV herkenbaar en bruikbaar is. Verdere ontwikkeling naar een griffie op dualistische leest zien wij momenteel niet voor ons. Dit geeft naast een uitbreiding van inhoudelijke capaciteit ook een toename van formatie om het dan nieuwe organisatieonderdeel te laten functioneren. Daar kiezen wij niet voor.

In de Rekenkamerbrief wordt aangegeven dat mogelijk in de toekomst de capaciteit van de ondersteuning uitgebreid moet worden. In dat verband geven we aan dat er nu al meerdere medewerkers bij de Staf Bestuurszaken werkzaamheden verrichten voor de VV en de commissies, naast hun

Archimedesweg 1
Postadres:
Postbus 156
2300 AD Leiden

KvK nr:51137747

telefoon: (071) 30 63 063
telefax: (071) 51 23 916
internet: www.rijnland.net
e-mail: post@rijnland.net

BTW nr: NL813766928B01

Rijnland streeft naar een transparant relatiebeheer met duidelijke regels over belangenverstrengeling en het aannemen van giften.

Meer weten? Wij verwijzen u graag naar onze Algemene Voorwaarden.



werkzaamheden voor het College. Op basis daarvan is op dit moment de huidige inzet mogelijk. Bij Bestuurszaken zal gemonitord worden of de capaciteit voldoende is.

Momenteel doorloopt de VV in de nieuwe samenstelling het inwerkprogramma, waarin veel informatie wordt gedeeld over de dossiers bij Rijnland. Indien er daarna voor dossiers nog aanvullende informatie nodig is kan daarin worden voorzien op verschillende manieren: de besluitstukken en informerende memo's, informatieve bijeenkomsten, beeldvormende vergaderingen en werkbezoeken. Wij streven er altijd naar om de informatie voor alle leden van de VV en commissies gelijk te houden. Dit betekent dat informatie bij voorkeur niet één op één wordt gegeven maar groepsgewijs en/of schriftelijk en terugvindbaar.

In de [Verordening rechtspositie bestuurs- en commissieleden Rijnland 2019](#) zijn in artikel 3 nadere regels opgenomen over niet-partijpolitiek georiënteerde scholing voor VV- en commissieleden. Dit is een aanvulling op de bepalingen in artikel 4.3.3. van het Rechtspositiebesluit decentrale politieke ambtsdragers. In de verordening is per VV- of commissielid een bedrag van € 500 per jaar beschikbaar voor een opleiding in verband met de functie. Voor een eventuele aanpassing van het bedrag kan de verordening worden gewijzigd. Recent is weinig gebruik gemaakt van deze mogelijkheid.

2. De rekenkamercommissie

Wij zijn tevreden om te lezen dat er vanuit de VV waardering is voor de RKC.

Het College is gaarne bereid om het gesprek tussen de VV en de RKC te faciliteren. Op behoefte kan er in worden voorzien via de reguliere vergadercyclus en eventuele aanvullende bijeenkomsten.

3. Ambtelijke bijstand en informatievoorziening

De ondersteuning van de commissies in de vorm van ambtelijke bijstand is op hoofdlijnen neergelegd in artikel 8 van het Reglement van Orde voor de vergaderingen verenigde vergaderingen en commissies 2019. Wij geven aan dat er ook ambtelijke bijstand mogelijk is buiten het verband van de commissies, en dat in zulke gevallen in overleg naar de capaciteit en inzet zal worden gekeken.

De VV start na het zomerreces met de werkgroep Bepaling rol VV die als opdracht heeft te onderzoeken welke informatie het nodig heeft van het College om de controlerende en kaderstellende rol goed in te vullen.

Afsluiting

Hier boven zijn wij op de conclusies en aanbevelingen uit de Rekenkamerbrief ingegaan. In de komende periode kan de nieuwe VV ook aangeven of men



Hoogheemraadschap van
Rijnland

23.054797

tevreden is met de werkwijze van en de samenwerking met de RKC. Het lijkt verstandig als VV en RKC daar over ongeveer een jaar op terug komen.

Met vriendelijke groet,
dijkgraaf en hoogheemraden,

**Elektronisch getekend door Rogier van der Sande
op 18-08-2023**

Rogier van der Sande,
dijkgraaf

**Elektronisch getekend door Mariël Middendorp
op 18-08-2023**

Mariël Middendorp,
Secretaris /Algemeen Directeur

Nawoord

De RKC dankt het college voor de bestuurlijke reactie. Het verheugt de RKC dat de VV wil onderzoeken welke informatie zij van het college nodig heeft om haar rol goed in te kunnen vullen. De werkgroep 'Bepaling rol VV' kan een goede start zijn. Ten aanzien van de werkwijze en de samenwerking met de VV heeft de RKC in de VV van 5 juli kennisgemaakt met de nieuwe VV. Daarbij is gesproken over de wijze van afstemmen tussen VV en de RKC en over de ideeën en wensen voor nieuwe onderzoeken. Ook in de komende periode zal aandacht worden besteed aan de samenwerking tussen RKC en VV.



Factsheet Doe Mee 2022

Hoogheemraadschap van Rijnland
NVRR DoeMee-onderzoek 2022

Uw rekenkamer heeft deelgenomen aan het NVRR DoeMeeonderzoek 2022, naar de ondersteuning van de volksvertegenwoordiging in het decentraal bestuur. In dit onderzoek hebben 70 gemeenten, 6 provincies en 6 waterschappen informatie verstrekt over de inrichting van de griffie, de mogelijkheid tot fractieondersteuning, de inrichting van de rekenkamerfunctie en de mogelijkheid tot ambtelijke bijstand en het volgen van opleidingsprogramma's. De centrale vraag was: hoeveel is de volksvertegenwoordiging bereid voor haar eigen ondersteuning uit te geven?

In deze factsheet presenteren wij de resultaten van de inventarisatie. Over het algemeen zal steeds worden vermeld welk antwoord uw waterschap bij de verschillende vragen heeft gegeven. Tevens worden de antwoorden van alle deelnemende waterschappen gepresenteerd. Dit biedt u de mogelijkheid om de positie van 'uw waterschap' te vergelijken met die van anderen. (Hieronder vindt u een overzicht van de verschillende vergelijkingsgroepen) Overigens, als wij de antwoorden van 'uw waterschap' vergelijken met die van alle deelnemende waterschappen, dan maken de antwoorden van uw waterschap ook deel uit van het totaal aantal waterschappen.

In een aparte 'side-letter' presenteren wij verschillende tijdens het onderzoek opgedane kwalitatieve inzichten. Deze inzichten zijn mede relevant om tot een betere interpretatie van de gepresenteerde resultaten te komen.

De volgende vergelijkingsgroep is gehanteerd in dit onderzoek.

Waterschappen (N = 6)

Hoogheemvolksvertegenwoordigingschap Van Rijnland, Hoogheemvolksvertegenwoordigingschap Hollands Noorderkwartier, Waterschap Limburg, Waterschap Rivierenland, Waterschap Hollandse Delta, Hoogheemvolksvertegenwoordigingschap De Stichtse Rijnlanden

Inhoudsopgave

1 Griffie

- 1.1 De budgetten voor de griffie
- 1.2 Omvang van de griffie
- 1.3 Budget training en opleiding
- 1.4 Budget onderzoek en advies
- 1.5 Budget communicatie

2 Fractieondersteuning en -assistentie

- 2.1 Budgetten

3 Rekenkamerfunctie

- 3.1 Budgetten

4 Ambtelijke bijstand

- 4.1 Algemeen
- 4.2 Personele ondersteuning
- 4.3 Budgetten voor extra of bijzondere vormen van ambtelijke ondersteuning

5 Informatievoorziening en volksvertegenwoordiging

- 5.1 Vragen
- 5.2 Onderzoek
- 5.3 Informatiebijeenkomsten
- 5.4 Werkbezoeken
- 5.5 Informatiesystemen

6 Informatievoorziening en volksvertegenwoordiging

- 6.1 Algemeen

The NVRR logo consists of the letters 'NVRR' in a white, sans-serif font, positioned inside a dark blue rectangular box. To the left of the text, there are three horizontal white lines of increasing length, creating a stylized 'L' or bracket-like shape.

NVRR

PBLQ

**Over de ondersteuning van de
volksvertegenwoordiging**

**De bevindingen uit het DoeMee-onderzoek 2022
in breder perspectief**

versie 1.0
december 2022

Inhoudsopgave

1.	Inleiding	1
1.1	Aanleiding en context	1
1.2	Over het onderzoek	1
1.3	Over deze rapportage	2
2.	Over de griffie	3
2.1	Inleiding	3
2.2	Budgetten	4
2.3	Personele samenstelling	7
2.4	Opvattingen over de griffie	8
3.	De rekenkamer	9
4.	Fractieondersteuning	10
5.	De informatievoorziening	12
6.	Ter afsluiting	17
Bijlage A	Overzicht van deelnemende overheden	18
Bijlage B	Relevante publicaties	19

1. Inleiding

1.1 Aanleiding en context

De Nederlandse Vereniging van Rekenkamers en Rekenkamercommissies (NVVR) stelt de leden elk jaar in de gelegenheid om deel te nemen aan een gezamenlijk onderzoek. Deze onderzoeken worden gangbaar aangeduid als een *DoeMee-onderzoek*. Het DoeMee-onderzoek van 2022 is ondersteund door PBLQ.

De NVVR heeft voor het DoeMee-onderzoek van 2022 *de staat van de ondersteuning van de volksvertegenwoordiging in het decentraal bestuur* als onderwerp gekozen. Vanuit maatschappelijk perspectief is dit thema van groot belang. De gemeenteraad, Provinciale Staten (PS) en het Algemeen Bestuur (AB) van een waterschap doen hun werk in een steeds complexere omgeving. De maatschappelijke uitdagingen, en daarmee de opgaven voor deze bestuursorganen, nemen sterk toe. Om de kaderstellende en controlerende rol goed te kunnen blijven vervullen, is een goede ondersteuning onontbeerlijk. De inventarisatie verschaft inzicht in de randvoorwaarden en uitgangspunten bij die ondersteuning.

1.2 Over het onderzoek

Leden van de NVVR zijn rekenkamers van gemeenten, provincies en waterschappen. Voor de jaargang 2022 hebben 60 rekenkamers zich aangemeld voor deelname. Verschillende rekenkamers zijn actief in meer dan één gemeente of provincie.

Enkele belangrijke begrippen en uitgangspunten

Als wij in deze rapportage spreken over *deelnemers*, bedoelen wij daarmee de 60 aan het DoeMee-onderzoek deelnemende rekenkamers en rekenkamercommissies. Gemakshalve gebruiken we in het vervolg van dit onderzoek louter de term rekenkamers.

In het onderzoek is bruikbare informatie¹ verstrekt door:

- 70 gemeenten
- 6 provincies
- 6 waterschappen.

Gemeenten kennen een gemeenteraad, in de provincies zijn er Provinciale Staten en waterschappen hebben een Algemeen Bestuur. De in dit rapport gehanteerde verzamelterm voor deze bestuursorganen is *volksvertegenwoordiging*.

De kern van een DoeMee-onderzoek bestaat uit een vaak overwegend kwantitatieve inventarisatie van relevant geachte kerngegevens van de deelnemende overheden. In deze jaargang betreft dat gegevens over de griffie, over de rekenkamer en over het benutten van specifieke instrumenten voor de volksvertegenwoordiging, zoals het stellen van vragen of het doen van onderzoek. Tevens is aandacht besteed aan de informatievoorziening ten behoeve van de volksvertegenwoordiging. De voorbereidingen voor het onderzoek zijn gestart vlak voor de zomer van 2022. De vragenlijst is eind augustus aan de deelnemers verzonden. Het was vervolgens aan de rekenkamers zelf om 'hun'

¹ In aanvang waren er meer deelnemende overheden, maar een klein aantal is er niet in geslaagd bruikbare informatie te verstrekken.

overheden te betrekken bij het verstrekken van de gegevens. Deze inventarisatie van relevante gegevens is voor het merendeel van de deelnemers medio oktober afgerond. Bij een klein aantal overheden heeft dit tot in november geduurd.

De opbrengsten van deze inventarisatie zijn opgenomen in zogenaamde factsheets. Aan elke deelnemende overheid is een op maat opgestelde factsheet verstrekt. In die factsheet zijn de antwoorden van deze overheid weergegeven, die vervolgens vergeleken worden met het gemiddelde van alle overheden. Dat heeft plaatsgevonden op het niveau van gemeenten, provincies en waterschappen afzonderlijk. Bij de factsheets van de deelnemende gemeenten zijn de bevindingen ook vergeleken met het gemiddelde van specifieke gemeentegrootteklassen. De bevindingen van de provincies zijn tevens vergeleken met die van de gemeenten met meer dan 100.000 inwoners.

Om een generieke inventarisatie en vergelijking mogelijk te maken, is overwegend gebruik gemaakt van betrekkelijk algemeen omschreven begrippen en categorieën. Dit doet onvoldoende recht aan zowel de inhoudelijke variatie in die categorieën als specifieke omstandigheden bij de deelnemende overheden. De beschikbare informatie sloot niet altijd aan op de manier waarop de informatie ten behoeve van de inventarisatie verstrekt moest worden. Hierdoor ontstaan geregeld marges in de verstrekte informatie.

De medewerkers van PBLQ hebben met vrijwel² alle personen die (het meest) verantwoordelijk waren voor de verstrekte informatie een kort verdiepend gesprek gevoerd. Deze gesprekken, die hebben plaatsgevonden vanaf eind oktober tot medio november, hebben bijgedragen aan inzicht in die informatie waar mogelijk marges of ruis zijn opgetreden. In de gesprekken is tevens ingegaan op achtergronden bij de verstrekte informatie en de daaraan ten grondslag liggende overwegingen. Deze inzichten zijn benut om de opbrengsten beter in hun context te kunnen plaatsen en van nadere duiding te kunnen voorzien. Daarnaast heeft PBLQ enkele aanvullende analyses verricht, die tot een beter inzicht in de bevindingen leiden.

1.3 Over deze rapportage

In de navolgende hoofdstukken wordt ingegaan op de kwaliteit van de verkregen informatie. Tevens wordt er richting gegeven aan de interpretatie van de inzichten. In bijlage zijn bovendien enkele verwijzingen naar relevante publicaties opgenomen die eveneens een bijdrage kunnen leveren aan een interpretatie van de bevindingen.

Het is belangrijk om te benadrukken dat het uiteindelijk aan elke rekenkamer zelf is om te bepalen op welke wijze gerapporteerd wordt aan hun volksvertegenwoordiging. De factsheet en deze rapportage zijn hieraan louter ondersteunend.

Zowel deze verdiepende rapportage als de factsheets bevatten onderscheiden naar specifieke groepen gemeenten, onderverdeeld naar grootteklasse. In bijlage 2 is opgenomen van welke waterschappen, provincies en gemeenten informatie is verkregen. Daarbij zijn de deelnemende gemeenten ook gerangschikt naar grootteklasse. Daaruit is ook af te leiden op hoeveel deelnemers de verkregen informatie is gebaseerd.

Sommige overheden konden niet bij elke vraag de verlangde informatie verstrekken. Voor zinvolle berekeningen en vergelijkingen is als uitgangspunt gehanteerd dat tenminste drie overheden relevante informatie moeten hebben verstrekt.

² Om sterk uiteenlopende redenen heeft met een klein aantal vertegenwoordigers van de deelnemende overheden geen verdiepend gesprek plaatsgevonden.

Over Rotterdam in deze inventarisatie

Rotterdam is één van de deelnemende overheden. Deze gemeente telt twee tot wel vijf keer meer inwoners dan elke andere gemeente in de categorie van de deelnemende 100.000+-gemeenten. In het verleden zijn binnen Rotterdam enkele beslissingen genomen waardoor de ondersteuning van de volksvertegenwoordiging een extra impuls heeft gekregen.³ De gegevens van Rotterdam hebben daarmee bij enkele vragen een onevenredig grote invloed op de vastgestelde gemiddelden bij de budgetten, bestedingen en omvang van de griffie. Dat geldt ook voor de rekenkamerfunctie en voor de fractie-ondersteuning.

In goed overleg met de rekenkamer van deze gemeente is daarom besloten om Rotterdam buiten de berekening van de gemiddelden van de 100.000+-gemeenten te laten voor de griffie, rekenkamer en fractie-ondersteuning.

Bij de overige vragen zijn de antwoorden van Rotterdam wél meegenomen in de berekeningen.

In de navolgende hoofdstukken wordt steeds een categorie uit de gehanteerde inventarisatie behandeld. Respectievelijk zijn dat:

- De budgetten en omvang van de griffie (hoofdstuk 2);
- De budgetten van de rekenkamer (hoofdstuk 3);
- De omvang van de fractieondersteuning (hoofdstuk 4);
- Het functioneren van instrumenten ten behoeve van de volksvertegenwoordiging, zoals het stellen van vragen, het doen van onderzoek, het verkrijgen van ambtelijke bijstand, informatiebijeenkomsten en werkbezoeken en het functioneren van de informatievoorziening (hoofdstuk 5).

In hoofdstuk 6 wordt, met gebruikmaking van de reacties op algemene vragen in de inventarisatie, gereflecteerd op enkele van de geconstateerde ontwikkelingen en inzichten.

2. Over de griffie

2.1 Inleiding

De griffie is één van de meest essentiële instanties voor de ondersteuning van de volksvertegenwoordiging. Over de mogelijkheden en randvoorwaarden van de griffies om de volksvertegenwoordiging te ondersteunen zijn daarom relatief veel vragen gesteld.

Tegelijkertijd zorgt de noodzakelijke aandacht voor de griffie direct voor een inhoudelijke uitdaging in het onderzoek. De griffie is ontstaan bij de dualisering van gemeentelijk en provinciaal bestuur, respectievelijk in 2002 en 2003. Bij de waterschappen is geen sprake van gedualiseerd bestuur. De ondersteuning van zowel het Dagelijks als het Algemeen Bestuur gebeurt vanuit dezelfde afdeling van de organisatie.

³ Toen de deelgemeenten werden opgeheven zijn de budgetten die op dat niveau bestonden ter ondersteuning van de deelraden toegevoegd aan de budgetten op centraal niveau.

Over 'de griffie' bij de waterschappen

Bij de waterschappen is geen sprake van dualisering van het bestuur, en is evenmin sprake van een griffie. Daarmee konden geen vragen worden gesteld over 'de griffie bij de waterschappen'. Tegelijkertijd is evident dat het Algemeen Bestuur bij de waterschappen moet kunnen rekenen op ondersteuning. Er zullen medewerkers van waterschappen zijn die de vergaderingen van het Algemeen Bestuur voorbereiden, de agenda opstellen, de relevante stukken verzamelen, annoteren en verspreiden, die de verslagen opstellen van de vergaderingen van het Algemeen Bestuur en die opvolging van besluiten bewaken. Leden van het Algemeen Bestuur zullen voor zowel inhoudelijke als praktische zaken in hun functioneren te rade moeten kunnen gaan bij medewerkers van het waterschap.

Voorafgaand aan de verspreiding van de vragenlijst onder de waterschappen is met de rekenkamers van dit bestuur van gedachten gewisseld over de mogelijkheden om op een goede manier met deze uitdaging om te gaan. Uiteindelijk is besloten om aan de waterschappen te verzoeken om de beschikbare informatie zoveel als mogelijk gespecificeerd naar de ondersteuning van het Algemeen Bestuur te verstrekken; 'alsof er sprake is van een griffie'.

Uiteindelijk heeft dit bij slechts een beperkt aantal waterschappen geleid tot betrouwbare informatie. Zowel in de factsheet als in deze rapportage worden wel bevindingen over 'de waterschappen' gerapporteerd, maar daarbij geldt de uitdrukkelijke nuance dat de kwaliteit van deze informatie beperkt is, of in ieder geval gebaseerd is op een beperkt aantal deelnemende waterschappen.. Mede met gebruikmaking van de inzichten die in verdiepende gesprekken met medewerkers van de waterschappen zijn opgedaan, is duidelijk dat het niet altijd mogelijk is om een onderscheid te maken tussen de ondersteuning van het Algemeen Bestuur van de Waterschappen en de ondersteuning van het Dagelijks Bestuur. Binnen menig waterschap wordt tegelijkertijd wel degelijk een discussie gevoerd over de positie en de ondersteuning van het Algemeen Bestuur. Uit deze analyse blijkt dat bij het merendeel van de waterschappen goede informatie over de ondersteuning van het Algemeen Bestuur ontbreekt. Daarmee is een voor de hand liggende aanbeveling om hier beter inzicht in te verwerven.

2.2 Budgetten

Een nadere verkenning van het functioneren van de griffie is begonnen met de vraag naar het beschikbare budget. Op het eerste gezicht lijkt dat een vraag naar informatie die eenvoudig beschikbaar zou moeten zijn. Inderdaad kunnen vrijwel alle deelnemende overheden opgave doen van bedragen, maar dat maakt deze bedragen niet zonder meer onderling goed vergelijkbaar. Er zijn tussen overheden verschillen in de opbouw van het bedrag dat wordt begroot (en besteed) aan de griffie. Soms beperken de gerapporteerde bedragen zich louter tot de salarislasten. Bij verschillende griffies maken opleidingskosten en kosten voor deelname aan congressen deel uit van de begroting. Bij andere overheden worden dergelijke kosten begroot en bekostigd vanuit generieke, organisatiebrede opleidingsbudgetten, die niet herleidbaar zijn tot specifieke organisatieonderdelen, zoals tot de griffie.

Overheden gaan wisselend om met de manier waarop 'overhead', zoals huisvestingslasten en de kosten voor (ICT- en HRM-)ondersteuning worden doorberekend aan de verschillende onderdelen van hun organisatie. Bij verschillende overheden worden eventuele kosten voor externe inhuur voor de

griffie ook ten laste gebracht van het budget van de griffie⁴, bij andere overheden wordt externe inhuur bekostigd uit een daarvoor beschikbaar generiek budget.

In een aanvullende vraag is een specificatie gevraagd welke posten onderdeel uitmaken van de begrote kosten voor de griffie. Deze informatie is kwalitatief van aard. Daarmee is het niet mogelijk geweest om te komen tot een voor alle griffies op identieke wijze samengesteld bedrag. Bij vergelijking van het budget van individuele overheden met het gemiddelde past daarmee de nadrukkelijke kanttekening dat geen sprake is van een zuivere vergelijking.

Aangenomen dat in alle jaren de bedragen bij elke afzonderlijke overheid op dezelfde wijze zijn opgebouwd, verschaffen de vastgestelde trends wel een betrouwbaar beeld. De trends zijn weergegeven in de factsheet. Uit die overzichten blijkt dat bij zowel bij provincies als gemeenten er over de periode 2018-2022 in het algemeen sprake is van stijgend budget voor de griffie. Toch past ook daar een nuancering. In verschillende gemeenten en provincies worden voorheen specifieke budgetten waarvan ook de ervaring is dat die lang niet altijd besteed worden (zoals communicatie, onderzoek, opleiding) ondergebracht in het algemene budget voor de griffie. Daarmee stijgt niet zozeer in het algemeen het beschikbare budget voor de griffie, maar krijgt de griffie vooral meer armslag om zelf keuzes voor de besteding van het budget te maken. Soms wordt er al rekening mee gehouden dat er geschoven kan worden met projectgelden, waardoor griffiers niet de behoefte voelen om aan te dringen op structurele verhoging van het budget.

De trend is ook inzichtelijk te maken aan de hand van het voor griffies begrote budget per inwoner van de desbetreffende overheid.⁵ Het resultaat is weergegeven in tabel 1.

Tabel 1 Gemiddeld budget van de griffie per inwoner

	2018	2019	2020	2021	2022
Waterschappen	€ 0,18	€ 0,22	€ 0,23	€ 0,23	€ 0,26
Provincies	€ 0,61	€ 0,63	€ 0,72	€ 0,76	€ 0,76
Gemeenten	€ 7,93	€ 9,51	€ 9,59	€ 9,94	€ 10,69
Meer dan 100.000 inwoners	€ 4,69	€ 5,11	€ 5,25	€ 5,55	€ 6,01
50.000 – 100.000 inwoners	€ 5,82	€ 6,24	€ 6,33	€ 6,55	€ 6,86
30.000 – 50.000 inwoners	€ 6,46	€ 6,85	€ 6,89	€ 7,50	€ 8,00
Minder dan 30.000 inwoners	€ 11,63	€ 14,75	€ 14,77	€ 14,80	€ 16,03

Er kan betoogd worden dat de belasting van een griffie niet zozeer bepaald wordt door het aantal inwoners van de overheid in kwestie, maar veeleer door het aantal volksvertegenwoordigers dat een griffie geacht wordt te ondersteunen. In tabel 2 is dat verband inzichtelijk gemaakt.

⁴ In een enkel geval kan het daarom gebeuren dat er in een jaar meer geld door de griffie wordt besteed dan er oorspronkelijk is begroot.

⁵ In deze berekening, en alle in dit rapport navolgende vergelijkbare berekeningen is aan elke overheid eenzelfde gewicht toegekend. Mede gezien het ontbreken van griffies bij waterschappen hebben niet alle deelnemende waterschappen in elk jaar de verlangde informatie kunnen verstrekken.

Tabel 2. Gemiddeld budget griffie per volksvertegenwoordiger

	2018	2019	2020	2021	2022
Waterschappen	€ 6.492	€ 8.054	€ 8.467	€ 8.371	€ 9.463
Provincies	€ 17.807	€ 18.548	€ 19.222	€ 20.400	€ 20.442
Gemeenten	€ 11.291	€ 12.310	€ 12.473	€ 13.252	€ 13.982
Meer dan 100.000 inwoners	€ 20.462	€ 22.915	€ 24.156	€ 25.842	€ 27.865
50.000 – 100.000 inwoners	€ 12.150	€ 12.964	€ 13.042	€ 13.483	€ 14.092
30.000 – 50.000 inwoners	€ 9.648	€ 10.321	€ 10.364	€ 11.266	€ 11.974
Minder dan 30.000 inwoners	€ 9.169	€ 10.631	€ 10.676	€ 11.352	€ 11.810

Begrote bedragen worden niet altijd besteed. Er is daarom ook navraag gedaan naar de jaarlijkse besteding van de beschikbare bedragen. Onderstaande tabel 3 maakt duidelijk dat de begrote bedragen over het algemeen volledig worden besteed. In een enkel geval wordt er op jaarbasis zelfs meer uitgegeven dan begroot. Een en ander kan te maken met de inzet van (tijdelijk) extra personeel. Ook komt het voor dat gedurende een jaar een griffie al toestemming krijgt van de volksvertegenwoordiging om meer geld te besteden, anticiperend op een structurele verhoging van het beschikbare budget.

Tabel 3. Verhouding begroot en besteed bedrag griffie

(100% = begroot bedrag in een jaar)

	2018	2019	2020	2021
Waterschappen	100	100	95	97
Provincies	102	108	96	96
Gemeenten	99	100	101	100
Meer dan 100.000 inwoners	95	91	94	99
50.000 – 100.000 inwoners	97	98	99	99
30.000 – 50.000 inwoners	98	97	102	100
Minder dan 30.000 inwoners	103	106	102	100

In het kader van beschikbare budgetten is geïnformeerd naar specifieke posten, zoals een budget voor opleidingen van het griffiepersoneel en een budget voor communicatie. Als gezegd zijn er overheden waar een generiek, organisatiebreed budget bestaat voor de opleiding van de eigen medewerkers. Dergelijke kosten worden daarom lang niet altijd apart voor de griffie begroot. De griffiemedewerkers kunnen dan toch opleidingen volgen.

Bij communicatie komt naar voren dat veel griffies geen bedragen begroten voor communicatie. Wel bestaat er de vaak impliciete, maar geregeld ook expliciete, afspraak dat de griffie in voorkomende gevallen een beroep kan doen op ondersteuning vanuit de afdeling communicatie. Anders gezegd, ook zonder dat er bedragen worden begroot, kunnen veel griffies rekenen op beschikbare capaciteit voor communicatie. Geregeld noemen griffiers dat ze voor andere specifieke expertise (HRM, juridisch advies) eveneens een beroep kunnen doen op de organisatie.

Naast opleidingen voor het eigen personeel kan de griffie ook een budget beheren voor trainingen en opleidingen van de volksvertegenwoordigers. Door verschillende griffiers wordt geconstateerd dat de opleidingsbehoefte onder volksvertegenwoordigers toeneemt, mede vanwege het feit dat er meer

relatief onervaren volksvertegenwoordigers aantreden. Er zijn ook meer volksvertegenwoordigers die geen gebruik kunnen maken van een landelijke partijorganisatie met eigen opleidingsfaciliteiten. Toch is deze groeiende behoefte niet direct zichtbaar omdat veel opleidingen 'om niet' door specialisten vanuit de organisatie van de betrokken overheid, waaronder de griffie zelf, worden verzorgd.

Bij griffier wordt met enige regelmaat ook een budget begroot voor zelfstandig onderzoek door de volksvertegenwoordiging, los van de rekenkamer. Desgevraagd geven verschillende griffiers aan dat dergelijke budgetten vooral worden ingezet om integriteitsonderzoeken te doen.

2.3 Personele samenstelling

In het onderzoek is ook navraag gedaan naar de omvang van de griffie. Het algemene beeld is als volgt:

Tabel 4. Begrote formatie griffie in FTE

	2018	2019	2020	2021	2022
Waterschappen ⁶	2,0	2,2	2,3	2,3	2,6
Provincies	9,0	8,9	9,2	10,0	10,2
Gemeenten	3,1	3,3	3,4	3,5	3,8
Meer dan 100.000 inwoners	8,7	9,0	9,4	10,1	11,0
50.000 – 100.000 inwoners	3,7	4,0	4,1	4,1	4,2
30.000 – 50.000 inwoners	2,6	2,6	2,8	2,9	3,1
Minder dan 30.000 inwoners	1,8	1,9	2,0	2,0	2,2

De beschikbare formatie wordt vrijwel altijd geheel benut, en in sommige gevallen zelfs meer dan oorspronkelijk geraamd, zo blijkt in de volgende tabel.

Tabel 5. Verhouding begrote en daadwerkelijke beschikbare formatie griffie

(100% = begrote formatie in een jaar)

	2018	2019	2020	2021
Waterschappen	100	93	96	96
Provincies	91	97	103	98
Gemeenten	99	98	100	99
Meer dan 100.000 inwoners	97	99	103	95
50.000 – 100.000 inwoners	97	100	101	100
30.000 – 50.000 inwoners	99	100	99	98
Minder dan 30.000 inwoners	100	94	100	99

Voor het actuele jaar is tevens verzocht om die omvang te specificeren naar verschillende functies binnen de griffie. Naast de bij provincies en gemeenten (wettelijk verplichte) griffier kunnen dat zogeheten commissiegriffiers zijn, raads- of provinciale staten-adviseurs, communicatiemedewerkers en secretariële ondersteuning. De praktijk bleek wat dit betreft veelzijdiger dan in de vragenlijst was voorzien. In menig aanvullend gesprek is gesproken over de definitie van de verschillende functies.

⁶ Deze gegevens zijn gebaseerd op de opgave door slechts 4 waterschappen. Elk van deze waterschappen heeft benadrukt dat hun opgave is gebaseerd op een schatting.

Aansluitend ging de discussie over de vraag of de personele samenstelling van die griffie in kwestie dan wel goed in de verschillende categorieën paste. Voor die functies zijn echter geen concrete, algemeen gedeelde omschrijvingen bekend, zodat een goede specificatie niet mogelijk is. Een enkele keer is aangegeven dat sommige termen (zoals commissiegriffier) bij menige griffie in ongebruik is geraakt, terwijl er nieuwe categorieën zijn ontstaan. Zo noemen verschillende griffies dat zij onlangs een informatiemedewerker hebben aangesteld of dat overwogen. In lijn met eerdere constateringën rond communicatie vanuit de griffie, kan worden vastgesteld dat het ontbreken van een communicatiemedewerker binnen de griffie niet automatisch betekent dat er geen sprake is van professioneel ondersteunde communicatie vanuit de griffie. Menige griffie is in de gelegenheid om een communicatiemedewerker 'in te lenen' vanuit de communicatie-afdeling van de betrokken overheid.

Uiteindelijk is het aldus ontstane beeld dusdanig veelzijdig dat een generieke vergelijking op functies binnen de griffie geen toegevoegde waarde heeft.

2.4 Opvattingen over de griffie

In de vragenlijst is het blok over de griffie afgesloten met de algemeen geformuleerde vraag of de budgetten waar de griffie over beschikt naar mening van de invuller voldoende zijn om de ambities met betrekking tot de ondersteuning van de volksvertegenwoordiging waar te maken. In het algemeen is de beantwoording van deze vraag als volgt:

Tabel 6. Opvatting over budget griffie

	Ruim voldoende	Voldoende	Te weinig	Veel te weinig
Waterschappen	0%	100%	0%	0%
Provincies	0%	67%	33%	0%
Gemeenten	3%	62%	31%	4%
Meer dan 100.000 inwoners	0%	50%	38%	13%
50.000 – 100.000 inwoners	0%	64%	36%	0%
30.000 – 50.000 inwoners	5%	71%	19%	5%
Minder dan 30.000 inwoners	4%	56%	36%	4%

Bij alle overheden is er sprake van een 'gematigde tevredenheid' over de voor de griffie beschikbare budgetten. In de aanvullende gesprekken is herhaaldelijk benadrukt dat er een grote druk op de griffie wordt gevoeld om op vele vlakken ondersteuning te verschaffen aan de volksvertegenwoordiging. Deze druk komt onder meer voort uit het inzicht dat de taken en verantwoordelijkheden van de volksvertegenwoordiging in de afgelopen jaren sterk zijn toegenomen, en dat in de toekomst zullen blijven doen. De toegenomen budgetten voor de griffie zijn daar een gevolg van. Veel griffies ervaren dat de stijging in beschikbaar budget lang geen gelijke tred houdt met de stijgende verwachtingen ten aanzien van de griffie. Anders gezegd, de vastgestelde stijging in budgetten betekent niet automatisch dat de griffies beter aan de verwachtingen kunnen voldoen.

In veel van de gesprekken (ongeacht overheid of gemeentegrootte) is gerefereerd aan de ervaren noodzaak om de griffie te professionaliseren. Verschillende griffiers werken al enige tijd met griffie(jaar)plannen, waarover zij afspraken maken met ofwel de werkgeverscommissie of het presidium. Zo'n jaarplan biedt aan de voorkant mogelijkheden om met de vertegenwoordiging van de raad of Provinciale Staten afspraken te maken over de inzet van de beschikbare capaciteit. Het plan dient vervolgens als sturingsinstrument en kan eveneens als uitgangspunt voor een evaluatie dienen. Om zo'n plan goed te kunnen gebruiken als sturingsinstrument, zorgen veel griffiers voor actueel

inzicht in de inzet van middelen en in de geleverde prestaties. Deze griffies waren in de context van de inventarisatie daarom vaak goed in staat om de verlangde informatie op gedetailleerd niveau te verstrekken.

Tegelijkertijd is in de verdiepende gesprekken herhaaldelijk genoemd dat de armslag van de griffie voor een belangrijk deel wordt bepaald door de ambities van de volksvertegenwoordiging en door de bereidheid om die ambities in beschikbaar budget waar te kunnen maken. Verschillende griffiers benadrukken dat het essentieel is om daarover het gesprek met hun volksvertegenwoordiging aan te gaan.

De inventarisatie heeft betrekking op de periode 2018 tot 2022. Dit begin- en eindjaar waren voor gemeenten beide verkiezingsjaren. Verkiezingsjaren zijn anders dan andere jaren. Geregeld worden in die jaren incidenteel de budgetten verhoogd, zowel bedoeld voor intensievere communicatie (opkomstbevordering) als voor het inwerkprogramma van de nieuwe raad. Bij de provincies en waterschappen trad dat effect logischerwijs alleen in 2019 op.

3. De rekenkamer

Alle deelnemers aan het DoeMee-onderzoek 2022 hebben gemeenschappelijk dat er sprake is van een actieve rekenkamer, met budget en ambitie. In het kader van de inventarisatie zijn enkele kerngegevens van de deelnemende rekenkamers, gespecificeerd naar deelnemende overheid, geïnventariseerd. Over het functioneren van de rekenkamerfunctie zijn niet veel gedetailleerde vragen gesteld. Er wordt vanuit het DoeMee-onderzoek gerapporteerd aan de deelnemende rekenkamers die zelf – veel beter dan uit een generieke inventarisatie kan blijken – weet hebben van hun eigen functioneren. De geïnventariseerde gegevens zijn daarmee vooral bedoeld om inzicht te verschaffen in enkele algemene uitgangspunten en trends, zodat de deelnemende rekenkamers hun relatieve positie kunnen bepalen.

Ook al is de inventarisatie beperkt gebleven tot enkele generieke gegevens, dan nog zijn er wat de vergelijking betreft tekortkomingen. In veel gemeenten, provincies en waterschappen wordt verschillend omgegaan met de wijze waarop de ambtelijke ondersteuning van de rekenkamer plaatsvindt. In sommige gemeenten en waterschappen is er geen sprake van ambtelijke ondersteuning, in verschillende gemeenten wordt ambtelijke ondersteuning vanuit de griffie verleend zonder dat deze wordt doorberekend aan de rekenkamer, andere rekenkamers kennen een zelfstandige ondersteuning die vanuit het budget van de rekenkamer wordt bekostigd. Weliswaar is in de inventarisatie navraag gedaan naar deze verschillende varianten, maar dan nog is het niet mogelijk om al die varianten goed te verwerken in de bepaling van de gemiddelde budgetten.

Rekenkamers die verschillende gemeenten of provincies bedienen specificeren niet altijd welk deel van hun budget of bestedingen toegerekend kan worden aan de afzonderlijke overheden.

Met al deze slagen om de arm kan het gemiddelde budget van de rekenkamer per inwoner van de overheid in kwestie worden bepaald. Het resultaat is weergegeven in tabel 7.

Tabel 7. Budget rekenkamer (per inwoner)

	2018	2019	2020	2021	2022
Waterschappen	€ 0,06	€ 0,07	€ 0,06	€ 0,07	€ 0,08
Provincies	€ 0,29	€ 0,29	€ 0,30	€ 0,31	€ 0,32
Gemeenten	€ 1,03	€ 1,10	€ 1,15	€ 1,23	€ 1,25
Meer dan 100.000 inwoners	€ 1,13	€ 1,13	€ 1,20	€ 1,24	€ 1,25
50.000 – 100.000 inwoners	€ 0,89	€ 0,92	€ 0,98	€ 0,97	€ 0,98
30.000 – 50.000 inwoners	€ 0,79	€ 0,78	€ 0,83	€ 0,92	€ 0,97
Minder dan 30.000 inwoners	€ 1,34	€ 1,50	€ 1,52	€ 1,61	€ 1,64

Voor gemeenten wordt soms wel de vuistregel gehanteerd dat een budget van € 1,33 per inwoner gewenst is.⁷ Voor de deelnemende gemeenten komt in het algemeen het vastgestelde budget daar dicht bij in de buurt. De begroting van rekenkamers in gemeenten met minder dan 30.000 inwoners ligt zelfs boven dit richtgetal.

Ook nu is relevant of de rekenkamers jaarlijks hun budget ook daadwerkelijk besteden. In tabel 8 zijn de resultaten van deze berekening weergegeven.

Tabel 8. Verhouding begroot en daadwerkelijk besteed budget rekenkamer
(100% = begroot budget in een jaar)

	2018	2019	2020	2021
Waterschappen	43	64	62	89
Provincies	97	95	95	97
Gemeenten	74	84	83	82
Meer dan 100.000 inwoners	79	89	93	89
50.000 – 100.000 inwoners	76	78	79	81
30.000 – 50.000 inwoners	68	83	80	87
Minder dan 30.000 inwoners	76	88	85	77

Voor Waterschappen is de rekenkamer vooralsnog niet verplicht. De deelnemende waterschappen hebben gemeenschappelijk dat daar wel een rekenkamer actief is. Het gegeven dat zij niet altijd de beschikbare budgetten aanwenden, kan er mee te maken hebben dat zij moeite hebben om goede invulling te geven aan hun rol en functie. De provinciale rekenkamers benutten jaarlijks vrijwel geheel hun budget. Dat geldt ook voor de rekenkamers in de grotere gemeenten, maar in de klassen daaronder valt op dat menige rekenkamer niet het jaarlijks beschikbare budget volledig weet in te zetten.

4. Fractieondersteuning

Het thema fractieondersteuning is in verschillende opzichten interessant. Om te beginnen bleek het aantal varianten in de inrichting van de fractieondersteuning in de praktijk groter dan vooraf was

⁷ Dit bedrag is ontleend aan door Berenschot in 2020 opgestelde 'Inspiratiekaders effectieve invulling lokale rekenkamer'.

verondersteld. Daardoor komen sommige van die varianten niet goed tot hun recht in de inventarisatie. Zo was een onvoorziene variant dat bij sommige overheden zogenaamde fractievolgers of commissieleden geacht worden om fractieondersteunende werkzaamheden te verrichten. Hun vergoeding voor die activiteiten bestaat uit de bedragen die zij ontvangen voor hun aanwezigheid bij commissievergaderingen.

Naast de veelzijdigheid bij de inrichting van de fractieondersteuning is de grote spreiding in beschikbare budgetten uiterst opmerkelijk. Bij sommige overheden is er niet tot nauwelijks sprake van een budget voor fractieondersteuning, bij andere is er sprake van zeer aanzienlijke bedragen. Dat laatste is bijvoorbeeld het geval bij alle deelnemende provincies. In verschillende (grote) gemeenten en in het merendeel van de deelnemende provincies is de ambitie dat elke fractie een betaalde medewerker zou moeten kunnen aanstellen. In de praktijk blijkt echter dat niet elke fractie, hoewel het budget daarvoor beschikbaar is, van die mogelijkheid gebruik maakt.

Tabel 9. Budget fractieondersteuning (per inwoner)

	2018	2019	2020	2021	2022
Waterschappen	€ 0,01	€ 0,01	€ 0,01	€ 0,01	€ 0,01
Provincies	€ 0,35	€ 0,37	€ 0,37	€ 0,40	€ 0,41
Gemeenten	€ 0,54	€ 0,64	€ 0,64	€ 0,63	€ 0,65
Meer dan 100.000 inwoners	€ 1,00	€ 1,05	€ 1,19	€ 1,14	€ 1,26
50.000 – 100.000 inwoners	€ 0,50	€ 0,56	€ 0,56	€ 0,57	€ 0,59
30.000 – 50.000 inwoners	€ 0,44	€ 0,45	€ 0,45	€ 0,47	€ 0,47
Minder dan 30.000 inwoners	€ 0,52	€ 0,73	€ 0,69	€ 0,67	€ 0,67

Naast de relatie met inwoneraantallen kan ook een gemiddeld bedrag voor fractieondersteuning per volksvertegenwoordiger worden bepaald. Dit is weergegeven in tabel 10. Overigens geldt dat bij een groot deel van de deelnemende overheden elke fractie een vaste vergoeding ontvangt, aangevuld met een bedrag per fractielid.

Tabel 10. Budget fractieondersteuning (per volksvertegenwoordiger)

	2018	2019	2020	2021	2022
Waterschappen	€ 254	€ 348	€ 463	€ 452	€ 472
Provincies	€ 9.833	€ 10.532	€ 10.656	€ 11.804	€ 12.078
Gemeenten	€ 1.174	€ 1.256	€ 1.347	€ 1.325	€ 1.399
Meer dan 100.000 inwoners	€ 5.194	€ 5.435	€ 6.474	€ 6.324	€ 6.864
50.000 – 100.000 inwoners	€ 1.070	€ 1.189	€ 1.193	€ 1.209	€ 1.251
30.000 – 50.000 inwoners	€ 664	€ 679	€ 679	€ 703	€ 701
Minder dan 30.000 inwoners	€ 415	€ 519	€ 490	€ 478	€ 472

Opmerkelijk zijn de hoge bedragen bij de deelnemende provincies; bedragen die gemiddeld hoger zijn dan in alle andere categorieën.⁸

⁸ Zoals eerder aangegeven is Rotterdam buiten deze overzichten gelaten. In deze gemeente ligt de fractievergoeding wezenlijk hoger dan in welke andere gemeente.

De trend is over het algemeen stijgend. Alleen in de kleinere gemeenten is dat niet tot nauwelijks het geval. In verschillende gesprekken is naar voren gekomen dat het in kleine gemeenten om dusdanig kleine bedragen zou gaan, dat er weinig van wordt verwacht. Om die reden wordt er geregeld in het geheel vanaf gezien.

Veel griffiers geven aan ambities te hebben met fractieondersteuning, maar moeten constateren dat hun volksvertegenwoordiging zelf weinig geneigd is om daarin mee te gaan. Als er al sprake is van budgetten voor fractieondersteuning, dan noemen veel griffiers dat afzonderlijke fracties daar zeer verschillend mee omgaan. Een en ander leidt er toe dat lang niet alle begrote bedragen daadwerkelijk worden besteed, zoals blijkt uit tabel 11. Al met al leeft breed onder griffiers het gevoel dat er wezenlijk meer rendement is te halen uit een professioneel ingerichte fractieondersteuning. Hierbij hebben zij echter te maken met zowel terughoudendheid van volksvertegenwoordigers om 'geld aan zichzelf te besteden' als met een weinig doelgerichte aanwending van de beschikbare gelden door afzonderlijke fracties.

Tabel 11. Verhouding begrote en bestede bedragen fractieondersteuning
(100% = begroot bedrag fractieondersteuning)

	2018	2019	2020	2021
Waterschappen	87	43	46	39
Provincies	103	90	100	99
Gemeenten	68	72	71	70
Meer dan 100.000 inwoners	90	89	88	99
50.000 – 100.000 inwoners	68	72	68	63
30.000 – 50.000 inwoners	59	68	65	62
Minder dan 30.000 inwoners	67	69	71	73

In sommige gesprekken is ter sprake gekomen dat er fracties zijn die de beschikbare budgetten niet altijd conform de daaraan gestelde regels en voorschriften besteden, of de besteding niet goed verantwoorden. Ook dat draagt er aan bij dat betrokken griffiers, of de volksvertegenwoordigers zelf, terughoudend omgaan met de fractievergoeding en niet gauw bereid zijn te pleiten voor uitbereiding.

5. De informatievoorziening

Een goede informatievoorziening ten behoeve van de volksvertegenwoordiging vormt een essentiële voorwaarde voor goede kaderstelling en controle. Vanuit die optiek is een betrekkelijk groot aantal vragen gesteld over manieren en mogelijkheden waar volksvertegenwoordigers over beschikken om hun informatiepositie te versterken.

Dat begon met vragen naar het verkrijgen van zogeheten ambtelijke bijstand. Hiermee wordt bedoeld op de mogelijkheid waar volksvertegenwoordigers een beroep op kunnen doen op intensieve en gerichte ondersteuning vanuit de ambtelijke organisatie. Deze mogelijkheid was al voorafgaand aan de dualisering in de Gemeente- en Provinciewet opgenomen en is ook daarna blijven bestaan. Op de vraag of er sprake is van een regeling voor ambtelijke bijstand kunnen gemeenten en provincies eigenlijk geen ander antwoord geven dan 'ja, deze is vastgelegd in een verordening'. Immers, in de wet is ook genoemd dat er een verordening voor ambtelijke bijstand dient te worden opgesteld. Desalniettemin noemen zes gemeenten dat er geen sprake is van een verordening. Eén provincie stelt dat het verstrekken van ambtelijke bijstand louter op informele basis is geregeld.

Overigens is ‘ambtelijke bijstand’ geen wettelijke vastgelegde mogelijkheid bij de waterschappen. Dit zorgt ervoor dat ook nu de relevante vragen in de waterschappen sterk verschillend zijn geïnterpreteerd en de aantallen een afwijkend patroon hebben. Er kunnen daarmee geen generieke uitspraken over de waterschappen worden gedaan.

Tabel 12. Gemiddeld aantal keren dat ambtelijke bijstand is verleend

	2018	2019	2020	2021	2022
Waterschappen ⁹	10	10	6	4	5
Provincies	0,7	1,3	1,3	0,7	1,3
Gemeenten	1	1	1	1	1
A. Meer dan 100.000 inwoners	2,3	3,0	3,0	3,8	2,0
B. 50.000 – 100.000 inwoners	0,8	0,8	0,8	1,0	1,0
C. 30.000 – 50.000 inwoners	0	0	0	0	1
D. Minder dan 30.000 inwoners	0,5	0,5	0,6	1,7	1,8

Veel invullers hebben in de aanvullende gesprekken genoemd dat er geen duidelijk onderscheid is aan te brengen tussen een begrip als ‘technische bijstand’ en ‘ambtelijke bijstand’. Er is hooguit sprake van een gradueel verschil. Technische bijstand betreft in aanvang de reactie op technische of onderhandse vragen. Maar het kan bij menige overheid eveneens betrekking hebben op advisering over de formulering van moties en amendementen.¹⁰ Er zijn geen vaste criteria om te bepalen wanneer intensieve vormen van ‘technische bijstand’ gelden als ‘ambtelijke bijstand’.

Dat betekent dat er in de praktijk met grote regelmaat vanuit de ambtelijke organisatie, soms direct, soms via de griffie, informatie wordt verstrekt aan individuele volksvertegenwoordigers. Alleen wordt dit zelden bestempeld als ‘ambtelijke bijstand’. Dit leidt er toe dat het gros van de deelnemers heeft geantwoord dat op jaarbasis ‘0’ keer ambtelijke bijstand is verstrekt.

Sommige griffiers benadrukken in dit verband dat de meer intensieve vormen van technische bijstand een groot beslag leggen op de capaciteit van zowel de ambtelijke organisatie als de griffie. Dit blijft nu verborgen achter het lage aantal meldingen van ambtelijke bijstand.

Tevens is gevraagd om aan te geven hoe vaak er door volksvertegenwoordigers schriftelijke vragen zijn gesteld. Het recht op het stellen van schriftelijke vragen is vastgelegd in de Gemeente- en Provinciewet. Dit leidt er toe dat in de praktijk het aantal schriftelijke vragen vaak wel wordt bijgehouden. Over het aantal mondelinge vragen is echter veel minder bekend. Veel overheden geven aan dat sommige volksvertegenwoordigers wel twintig vragen kunnen stellen over hetzelfde onderwerp, zodat ze ook niet zouden weten of ze dat als ‘1’ of als ‘20’ vragen zouden moeten registreren. Bij verschillende overheden zijn afspraken gemaakt over het maximale aantal vragen dat elke volksvertegenwoordiger per vergadering mag stellen.

⁹ Voor de goede orde moet benadrukt worden dat er bij de waterschappen geen wettelijk vastgelegd recht bestaat op ambtelijke bijstand. Dat is in die vorm niet nodig, omdat er maar één – algemeen – bestuur is. Daarmee is eigenlijk ook niet te bepalen hoe vaak daarvan sprake zou zijn. In de verdiepende gesprekken is naar voren gekomen dat bij waterschappen eerder vormen van ondersteuning zijn meegeteld dan het geval zou zijn bij gemeenten of provincies. Daardoor liggen de gemiddelde aantallen bij de waterschappen wezenlijk hoger. Een tweede nuance is dat deze gemiddelde cijfers gebaseerd zijn op de opgave van slechts een beperkt aantal waterschappen.

¹⁰ Bij verschillende overheden is genoemd dat hier soms intensief een beroep op wordt gedaan, hetgeen leidt tot een aanzienlijke belasting van zowel de griffie als de ambtelijke organisatie.

Een overzicht van gestelde schriftelijke vragen is opgenomen in tabel 13. Als het gaat om mondelinge vragen, hebben betrekkelijk veel overheden aangegeven informatie daarover niet bij te houden. Als er al informatie bekend is, is in de praktijk de variatie in het gebruik van mondelinge vragen – en de wijze waarop dat geregistreerd wordt – dusdanig veelzijdig dat betekenisvolle vergelijkingen niet aan de orde zijn.

Informatiebijeenkomsten en werkbezoeken zijn gangbare instrumenten voor volksvertegenwoordigers om geïnformeerd te worden over actuele thema's. Deze instrumenten konden ten tijde van de beperkingen vanwege Corona maar weinig worden ingezet, hetgeen blijkt uit de vastgestelde trend. Bij sommige gemeenten vinden informatiebijeenkomsten standaard plaats voorafgaand aan een raads- of commissieavond (als eerste stap in een zogeheten BOB-model, waarin de eerste stap betrekking heeft op 'beeldvorming', of in de vorm van een 'politieke markt' of 'raadsplein'). Dit leidt er toe dat deze gemeenten verhoudingsgewijs veel informatiebijeenkomsten kunnen melden. In de tabellen 14 en 15 zijn de aantallen informatiebijeenkomsten en werkbezoeken gespecificeerd.

Van instrumenten als enquêtes of onderzoeken die door de volksvertegenwoordiging zelf kunnen worden georganiseerd, is in de praktijk zelden tot nooit sprake.

Sinds enkele jaren is er sprake van verschillende initiatieven om de Planning- en Control-cyclus ook als informatie-instrument ten behoeve van de volksvertegenwoordiging te benutten. Blijkens de beantwoording van de vraag hierover heeft dit in de praktijk enig rendement: 49% van de invullers bij gemeenten, 67% bij provincies en 100% bij waterschappen geven op de vraag in welke mate de P&C-cyclus bijdraagt aan de informatievoorziening ten behoeve van de volksvertegenwoordiging het antwoord 'in sterke mate'.

Er is tevens geïnformeerd naar het gebruik van en de tevredenheid over informatiesystemen ten behoeve van de volksvertegenwoordiging. Hoewel er een wezenlijk onderscheid zit tussen informatiesystemen en vergadersystemen worden deze systemen in de praktijk vaak door elkaar heen gebruikt. Uit de beantwoording blijkt dat ongeacht welk systeem bij een overheid werd gebruikt¹¹, er sprake is van overwegende tevredenheid over functies als gebruikersvriendelijkheid en techniek.¹² Bij vragen over de zoek- en dossierfunctie zakt de tevredenheid wezenlijk terug.¹³ Al met al kan worden vastgesteld dat de gangbare systemen voldoen als vergadersysteem, maar (nog) niet als informatiesysteem. In verschillende gesprekken is genoemd dat griffiers wel de bestaande mogelijkheden beter willen benutten, maar over onvoldoende kennis of tijd beschikken om dat te realiseren. Sommigen zijn daarover in gesprek met de diverse leveranciers en zien vooruitgang op dat punt.

¹¹ Dat betreft respectievelijk iBabs (in gebruik bij 53,7% van de deelnemende overheden), Notubiz (in gebruik bij 19,5%) Parlaeus (3,7%), Green Valley/Roxit Visma (1,2%), Gemeenteoplossingen (16%) en overige (0%).

¹² Bij de vraag naar gebruikersvriendelijkheid is 23% van alle overheden 'heel tevreden' en 56% 'tevreden'. Bij de techniek zijn die percentages respectievelijk 10,9% en 63,4%.

¹³ Bij de vraag naar de tevredenheid over de zoekfunctie is 4,8% van de overheden 'heel tevreden' en 28% tevreden. Bij de dossierfunctie zijn die percentages respectievelijk 1,2% en 25,6%.

Tabel 13. Schriftelijke vragen

	2018			2019			2020			2021			2022		
	Min	Gem	Max	Min	Gem	Max	Min	Gem	Max	Min	Gem	Max	Min	Gem	max
Waterschappen	5	19	28	5	20	33	3	29	63	5	30	45	4	21	37
Provincies	7	97	153	27	90	119	68	123	169	69	112	150	52	78	92
Gemeenten	0	82	667	3	87	776	4	89	706	4	83	360	1	54	360
- Meer dan 100.000 inw.	118	255	667	162	311	776	105	306	706	92	201	317	53	123	194
- 50.000-100.000 inw.	0	95	229	52	112	221	35	123	219	36	120	214	22	75	148
- 30.000-50.000 inw.	5	58	350	8	62	350	12	68	360	4	73	360	3	44	360
- minder dan 30.000 inw.	1	49	313	3	42	251	4	40	224	5	52	293	1	40	288

Tabel 14. Informatiebijeenkomsten

	2018			2019			2020			2021			2022		
	Min	Gem	Max	Min	Gem	Max	Min	Gem	Max	Min	Gem	Max	Min	Gem	max
Waterschappen	5	7	11	3	4	5	5	8	11	4	8	15	3	7	10
Provincies	10	41	65	8	25	38	8	36	60	7	41	73	8	25	37
Gemeenten	0	20	160	2	25	160	1	21	160	1	24	160	0	16	120
- Meer dan 100.000 inw.	15	84	160	17	100	160	6	94	160	10	90	160	5	70	120
- 50.000-100.000 inw.	0	18	80	6	22	80	1	20	80	1	24	80	0	11	20
- 30.000-50.000 inw.	0	12	35	3	16	37	3	12	35	2	15	35	3	11	35
- minder dan 30.000 inw.	1	11	30	2	16	40	5	14	50	5	18	50	1	14	60

Tabel 15. Werkbezoeken

	2018			2019			2020			2021			2022		
	Min	Gem	Max	Min	Gem	Max	Min	Gem	Max	Min	Gem	Max	Min	Gem	max
Waterschappen	0	1	2	0	2	4	0	1	1	0	1	3	0	2	4
Provincies	2	12	20	4	7	9	1	4	10	3	3	4	5	8	10
Gemeenten	0	5	26	0	6	52	0	4	21	0	3	21	0	4	32
- Meer dan 100.000 inw.	8	19	26	9	18	28	1	12	21	0	9	21	10	17	21
- 50.000-100.000 inw.	0	4	15	0	5	15	0	3	15	0	4	15	0	5	15
- 30.000-50.000 inw.	0	4	12	1	8	52	0	4	21	0	4	17	0	5	32
- minder dan 30.000 inw.	0	3	6	0	3	6	0	1	8	0	1	8	0	2	8

6. Ter afsluiting

Uit de inventarisatie blijkt een paradox. De aandacht voor de ondersteuning van de volksvertegenwoordiging neemt toe. Onder meer blijkt dat uit de door de tijd heen toenemende budgetten voor de griffie en de rekenkamer. Ook is er sprake van een meer gestructureerde en doelgerichte inzet van instrumenten zoals fractieondersteuning en de P&C-cyclus. Maar directbetrokkenen menen dat de toename van de ondersteuning achterblijft bij de sterk toegenomen eisen en verwachtingen ten aanzien van de volksvertegenwoordiging. Genoemd worden dat het politieke discours, de versnippering in de volksvertegenwoordiging en de rol van social media er alle toe leiden dat 'de waan van de dag' meer en meer aandacht opeist, zowel van de volksvertegenwoordigers zelf als van hun ondersteuning.

De buitenwereld vraagt om meer aandacht, hetgeen onder meer leidt tot een toenemende behoefte aan communicatieondersteuning om de relatie tussen raad en samenleving te versterken, bijvoorbeeld met behulp van burgerparticipatie. In de praktijk komt deze communicatieondersteuning er structureel toch wat bekaaid vanaf. Ook de vraagstukken waar volksvertegenwoordigers voor staan (denk aan zaken als de decentralisaties in het sociaal domein, de Omgevingswet, informatiebeveiliging, WOO) zijn ingewikkelder geworden, hetgeen eveneens een wissel trekt op de ondersteuning.

In verschillende gemeenten en provincies herkennen griffie(r)s deze toenemende uitdagingen. Zij reageren daarop door te streven naar structurele professionalisering van de griffie, door meer (structureel) budget te vragen (en te krijgen), en door planmatig te sturen op in overleg met de volksvertegenwoordiging overeengekomen ambities. Ook worden meer proces- en inhoudelijke afspraken gemaakt met het college van B&W en de ambtelijke organisatie. Maar in de waan van de dag, die nu eenmaal eigen is aan de politiek, worden al deze goede voornemens geregeld doorkruist. Al met al is er nog een wereld te winnen.

Bijlage A Overzicht van deelnemende overheden

Waterschappen (6)	
Brabantse Delta	Rivierenland
Holland Noorderkwartier	Rijnland
Limburg	Stichtse Rijnlanden
Provincies (6)	
Flevoland	Overijssel
Gelderland	Utrecht
Noord-Holland	Zuid-Holland
Gemeenten (70)	
100.000+-gemeenten (8)	
Breda	Leeuwarden
Dordrecht	Rotterdam
Eindhoven	Utrecht
Haarlemmermeer	Zaanstad
50.000-100.000 inwoners (14)	
Assen	Leidschendam-Voorburg
Capelle aan den IJssel	Schiedam
Doetinchem	Sittard-Geleen
Fryske Marren	Stichtse Vecht
Gouda	Westerkwartier
Heerlen	Woerden
Hengelo	Zeist
30.000 – 50.000 inwoners (22)	
Aalsmeer	Oude IJsselstreek
Barendrecht	Overbetuwe
Berg en Dal	Papendrecht
Bernheze	Schouwen-Duiveland
Bodegraven-Reeuwijk	Teylingen
Echt-Susteren	Tynaarlo
Huizen	Tytsjerksteradiel
Kerkrade	Valkenswaard
Lingewaard	Waddinxveen
Medemblik	Wageningen
Noardeast-Fryslân	Zuidplas
Minder dan 30.000 inwoners (26)	
Achtkarspelen	Oegstgeest
Albrandswaard	Oirschot
Ameland	Opmeer
Baarn	Reusel-de Mierden
Beesel	Schiermonnikoog
Bladel	Steenbergen
Culemborg	Terschelling
Dantumadiel	Texel
Druten	Vlieland
Eersel	Voorschoten
Kaag en Braassem	Wassenaar
Koggenland	Woensdrecht
Krimpen aan den IJssel	Zaltbommel

Bijlage B Relevante publicaties

- Berenschot, *Onderzoek naar knelpunten in Gemeentewet, Provinciewet en Wgr.* Utrecht 2020
- Peter, K. en P. Castenmiller, *Om de controle door de Raad*, Den Haag, 2019
- Raad voor het Openbaar Bestuur, *Goede ondersteuning, sterke democratie; over de ondersteuning van decentrale volksvertegenwoordigingen.* Den Haag 2020
- Bureau MB, *Raadsgriffies anno 2022, De toekomstbestendige lijn!* Zeeland, 2022.

1. Griffie

De budgetten voor de griffie

Begroot en besteed budget voor het functioneren van de griffie

Het gaat hier uitsluitend over het budget dat wordt gebruikt voor het functioneren van de griffie zelf. Eventuele bedragen die via de griffie besteed worden aan andere activiteiten ten behoeve van het algemeen bestuur, tellen hier niet mee.

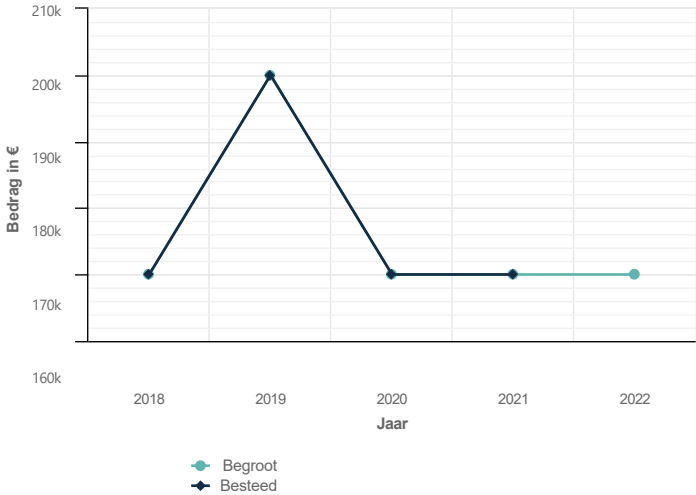
In onderstaand overzicht hebben wij in de eerste kolom weergegeven wat de antwoorden zijn geweest in uw waterschap. Ter vergelijking bevat de tweede kolom het gemiddelde van de antwoorden van alle deelnemende waterschappen.

	Hoogheemraadschap van Rijnland	Gemiddelde alle waterschappen
Begroot voor het functioneren van de griffie in 2022	170.000 euro	283.875 euro (n=4)
Begroot voor het functioneren van de griffie in 2021	170.000 euro	251.125 euro (n=4)
Besteed voor het functioneren van de griffie in 2021	170.000 euro	248.625 euro (n=4)

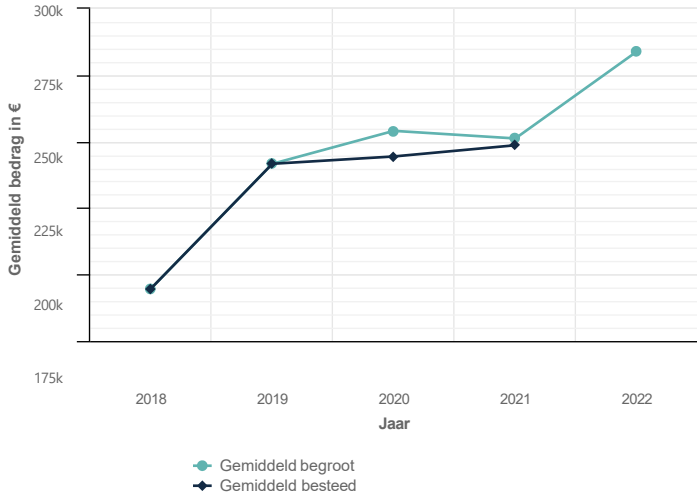
Trendlijn begroot en besteed budget voor het functioneren van de griffie

De linker grafiek geeft weer hoe het budget is begroot en besteed in uw waterschap. Ter vergelijking bevat de rechter grafiek de gemiddelden van de vergelijkingsgroep met alle deelnemende waterschappen.

Hoogheemraadschap van Rijnland: Begroot en besteed budget voor het functioneren van de griffie 2018-2022



Vergelijkingsgroep: Gemiddeld begroot en gemiddeld besteed budget voor het functioneren van de griffie 2018-2022



De volgende activiteiten maken deel uit van dit budget:

	Hoogheemraadschap van Rijnland	Aanwezig bij % alle waterschappen (n=5)
salarislasten griffier en griffie	✓	80 %
huisvestingslasten	✗	40 %
doorberekening ICT	✗	40 %
overige doorberekening ondersteuning (HRM e.d.)	✗	40 %
opleiding en scholingskosten griffiemedewerkers	✗	40 %
lidmaatschappen	✗	20 %
bijwonen congressen en symposia door medewerkers griffie	✗	20 %
communicatie en voorlichting	✗	20 %
werkbezoeken of excursies	✓	40 %
abonnementen voor toegang tot kennisbanken, bibliotheken en vakbladen	✗	20 %
speciale projecten onder verantwoordelijkheid van de griffie	✓	40 %
anders, namelijk	✗	20 %

Maken waterschappen gebruik van aanvullende budgetten voor activiteiten ter ondersteuning van de griffie?

Hoogheemraadschap van Rijnland antwoordde: Nee

Ook alle andere deelnemende waterschappen antwoordden dat zij geen gebruik maken van aanvullende budgetten voor activiteiten ter ondersteuning van de griffie.

12 Omvang

Welke personele omvang (in fte's) is voor de griffie (inclusief volksvertegenwoordigings-/waterschapgriffier) in de onderstaande jaren begroot?

Eventuele personele capaciteit die is verkregen door middel van externe huur is hier meegeteld.

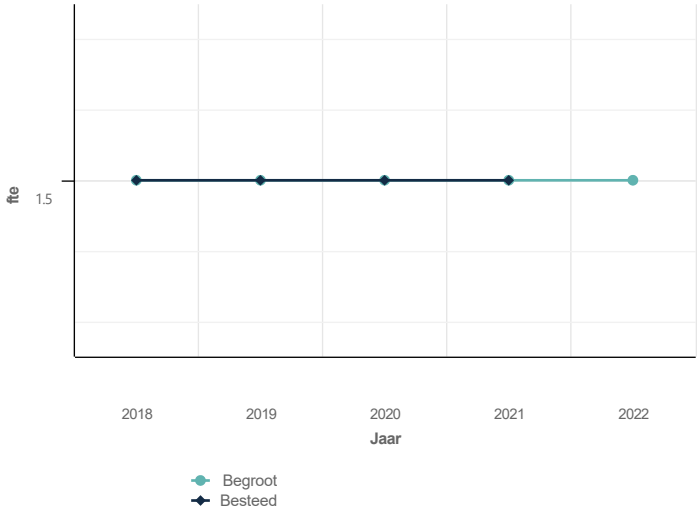
In onderstaand overzicht hebben wij in de eerste kolom weergegeven wat de antwoorden zijn geweest in uw waterschap. Ter vergelijking bevat de tweede kolom het gemiddelde van de antwoorden van alle deelnemende waterschappen.

	Hoogheemraadschap van Rijnland	Gemiddelde alle waterschappen
Begroot voor de personele omvang in 2022	1,5 fte	2,6 fte (n=5)
Begroot voor de personele omvang in 2021	1,5 fte	2,3 fte (n=5)
Daadwerkelijk beschikbare fte's in 2021	1,5 fte	2,3 fte (n=5)

Trendlijn personele omvang voor het functioneren van de griffie die is begroot en is besteed

De linker grafiek geeft de personele omvang van de griffie in uw waterschap weer. Ter vergelijking bevat de rechter grafiek de gemiddelden van de vergelijkingsgroep met alle deelnemende waterschappen.

Begroot versus besteed in personele omvang (in fte's) voor de griffie



Vergelijkingsgroep: Gemiddeld begroot versus gemiddeld besteed personele omvang griffie



Kunt u de personele omvang van de griffie voor dit jaar (stand van zaken per 1 juli 2022) specificeren?

In onderstaand overzicht hebben wij in de eerste kolom weergegeven wat de antwoorden zijn geweest in uw waterschap. Ter vergelijking bevat de tweede kolom het gemiddelde van de antwoorden van alle deelnemende waterschappen.

	Hoogheemraadschap van Rijnland	Gemiddelde alle waterschappen
volksvertegenwoordigingsgriffier/waterschapgriffier	1,0 fte	0,5 fte (n=4)
Commissiegriffier	0,2 fte	0,4 fte (n=4)
(volksvertegenwoordigings-/)staten adviseurs	0,0 fte	0,5 fte (n=4)
Secretariële ondersteuning	0,3 fte	0,7 fte (n=4)
Communicatieadviseur	0,0 fte	0,0 fte (n=4)
Overig	0,0 fte	0,3 fte (n=4)

13 Budget training en opleiding

Begroot en besteed budget voor het verzorgen van trainingen en opleidingen ten behoeve van de volksvertegenwoordiging

Het gaat hier om bedragen die op algemeen niveau beschikbaar zijn voor het verzorgen van trainingen en opleidingen ten behoeve van de volksvertegenwoordiging. Hierbij kan ook worden gedacht aan online trainingen en opleidingen. Opleidingsbudgetten waar fracties zelf over beschikken vallen hier niet onder.

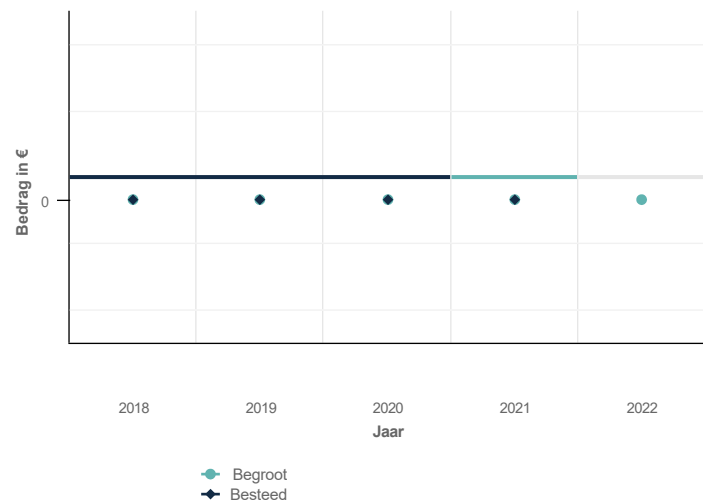
In onderstaand overzicht hebben wij in de eerste kolom weergegeven wat de antwoorden zijn geweest in uw waterschap. Ter vergelijking bevat de tweede kolom het gemiddelde van de antwoorden van alle deelnemende waterschappen.

	Hoogheemraadschap van Rijnland	Gemiddelde alle waterschappen
Begroot bedrag voor training en opleidingen in 2022	0 euro	5.000 euro (n=4)
Begroot bedrag voor training en opleidingen in 2021	0 euro	5.000 euro (n=4)
Besteed bedrag voor training en opleidingen in 2021	0 euro	6.625 euro (n=4)

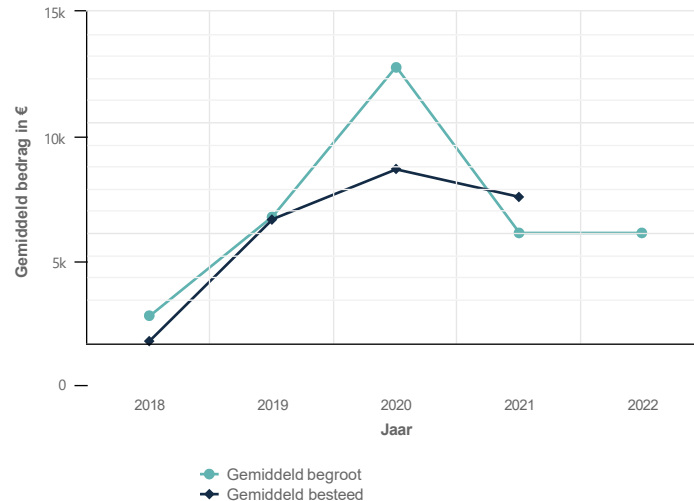
Trendlijn begroot en besteed budget voor het verzorgen van trainingen en opleiding ten behoeve van de volksvertegenwoordiging

De linker grafiek geeft weer hoe het budget is begroot en besteed in uw waterschap. Ter vergelijking bevat de rechter grafiek de gemiddelden van de vergelijkingsgroep met alle deelnemende waterschappen.

Hoogheemraadschap van Rijnland: Begroot en besteed budget voor het verzorgen van trainingen en opleidingen 2018-2022



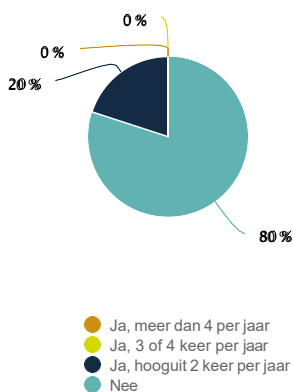
Vergelijkingsgroep: Gemiddeld begroot en gemiddeld besteed budget voor het verzorgen van trainingen en opleidingen 2018-2022



Verzorgt de griffier of griffie cursussen/trainingen ten behoeve van de volksvertegenwoordiging?

Hoogheemraadschap van Rijnland antwoordde: Nee

Verdeling van de antwoorden op de vraag of de griffier of griffie cursussen/trainingen verzorgt ten behoeve van de volksvertegenwoordiging: (n=5)



14 Budget onderzoek en advies

Begroot en besteed budget (jaarlijks structureel) voor onderzoek en advies ten behoeve van de volksvertegenwoordiging

De volgende vragen gaan over de bedragen die (eventueel) bij de griffie jaarlijks structureel beschikbaar zijn voor onderzoek en advies ten behoeve van de volksvertegenwoordiging. Het gaat hier nadrukkelijk niet om het budget van de rekenkamer(commissie). Ook incidenteel toegekende gelden vallen hier niet onder.

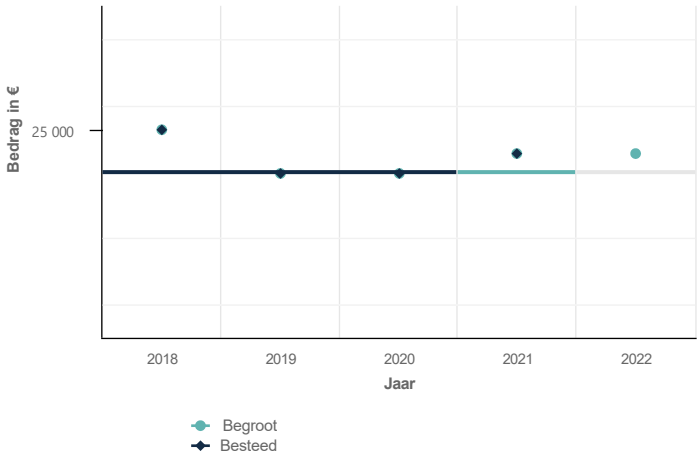
In onderstaand overzicht hebben wij in de eerste kolom weergegeven wat de antwoorden zijn geweest in uw waterschap. Ter vergelijking bevat de tweede kolom het gemiddelde van de antwoorden van alle deelnemende waterschappen.

	Hoogheemraadschap van Rijnland	Gemiddelde alle waterschappen
Begroot bedrag voor onderzoek en advies in 2022	25.000 euro	6.250 euro (n=4)
Begroot bedrag voor onderzoek en advies in 2021	25.000 euro	6.250 euro (n=4)
Besteed bedrag voor onderzoek en advies in 2021	25.000 euro	7.500 euro (n=4)

Trendlijn begroot en besteed budget voor onderzoek en advies ten behoeve van de volksvertegenwoordiging

De linker grafiek geeft weer hoe het budget is begroot en besteed in uw waterschap. Ter vergelijking bevat de rechter grafiek de gemiddelden van de vergelijkingsgroep met alle deelnemende waterschappen.

Hoogheemraadschap van Rijnland: Begroot en besteed budget voor onderzoek en advies 2018-2022



Vergelijkingsgroep: Gemiddeld begroot en gemiddeld besteed budget voor onderzoek en advies 2018-2022



1.5 Budget communicatie

Begrote en bestede bedragen die (eventueel) bij de griffie beschikbaar zijn voor communicatie ten behoeve van de volksvertegenwoordiging

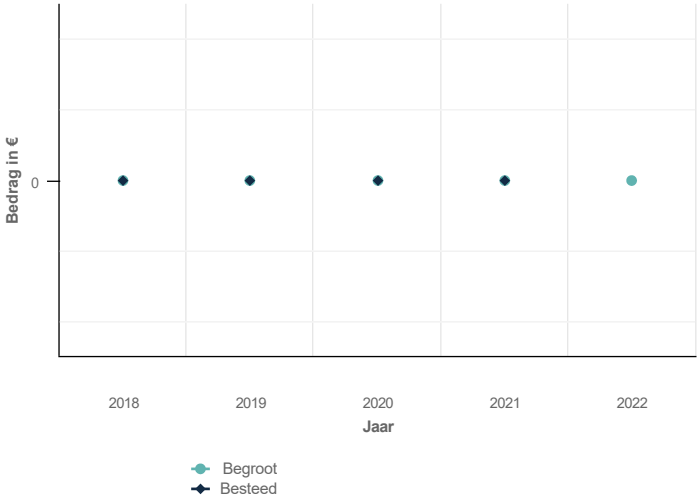
In onderstaand overzicht hebben wij in de eerste kolom weergegeven wat de antwoorden zijn geweest in uw waterschap. Ter vergelijking bevat de tweede kolom het gemiddelde van de antwoorden van alle deelnemende waterschappen.

	Hoogheemraadschap van Rijnland	Gemiddelde alle waterschappen
Begroot bedrag voor communicatie in 2022	0 euro	33.333 euro n=(3)
Begroot bedrag voor communicatie in 2021	0 euro	33.333 euro (n=3)
Besteed bedrag voor communicatie in 2021	0 euro	33.333 euro (n=3)

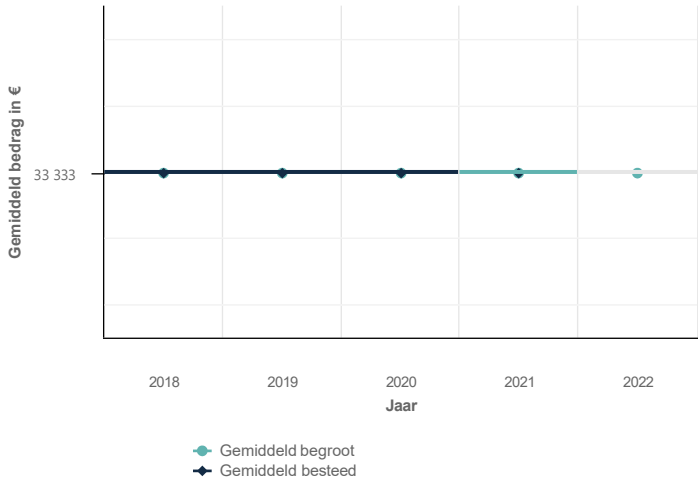
Trendlijn begroot en besteed budget voor communicatie ten behoeve van de volksvertegenwoordiging

De linker grafiek geeft weer hoe het budget is begroot en besteed in uw waterschap. Ter vergelijking bevat de rechter grafiek de gemiddelden van de vergelijkingsgroep met alle deelnemende waterschappen.

Hoogheemraadschap van Rijnland: Begroot en besteed bedrag voor communicatie



Vergelijkingsgroep: Gemiddeld begroot en gemiddeld besteed bedrag voor communicatie



2. Fractieondersteuning en -assistentie

2.1 Budgetten

De volgende vragen gaan over de bedragen die beschikbaar zijn voor betaalde fractie-ondersteuning en -assistentie, bekostigd vanuit het fractiebudget. Bij fractie-ondersteuning gaat het om de bedragen die beschikbaar worden gesteld aan de fracties en die deze fracties naar eigen inzicht (binnen de in uw organisatie geldende randvoorwaarden) kunnen besteden. Fractie-assistentie kan daar bijvoorbeeld deel van uitmaken. Er zijn organisaties die een apart budget aan fracties ter beschikking stellen voor fractie-assistenten. Indien dat het geval is, stellen wij daarover aparte vragen. In sommige organisaties verzorgen zogenaamde fractievolgers of commissieleden ook de (secretariële) ondersteuning van de fractie. Die bedoelen wij niet.

Hoeveel fracties telt uw volksvertegenwoordiging?

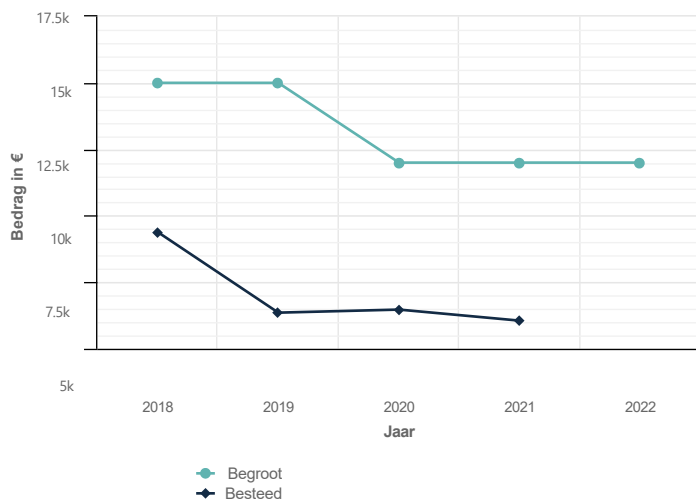
- Hoogheemraadschap van Rijnland: 12 fracties
- Gemiddelde alle deelnemende waterschappen: 10 fracties

	Hoogheemraadschap van Rijnland	Gemiddelde alle waterschappen
Begroot voor fractie-ondersteuning in 2022	12.000 euro	14.170 euro (n=5)
Begroot voor fractie-ondersteuning in 2021	12.000 euro	13.570 euro (n=5)
Besteed voor fractie-ondersteuning in 2021	6.054 euro	4.996 euro (n=5)

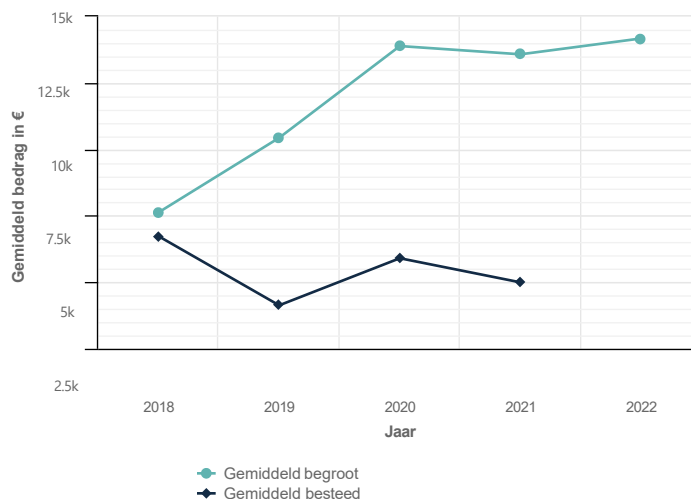
Trendlijn begroot en besteed budget voor fractie-ondersteuning ten behoeve van de volksvertegenwoordiging

De linker grafiek geeft weer hoe het budget is begroot en besteed in uw waterschap. Ter vergelijking bevat de rechter grafiek de gemiddelden van de vergelijkingsgroep met alle deelnemende waterschappen.

Hoogheemraadschap van Rijnland: Begroot en besteed bedrag voor fractie-ondersteuning

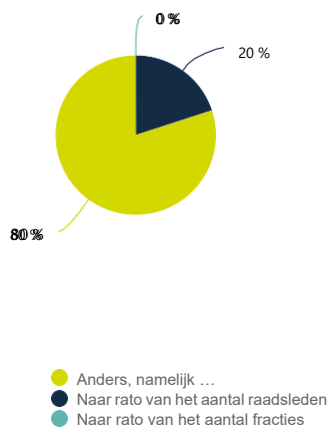


Vergelijkingsgroep: Gemiddeld begroot en gemiddeld besteed bedrag voor fractie-ondersteuning



Wordt het fractiebudget verdeeld naar rato van het aantal fracties (elke fractie krijgt een gelijk deel) of naar rato van het aantal raadsleden? Hoogheemraadschap van Rijnland antwoordde: Anders, namelijk ... een vast deel voor elke fractie en een variabel deel, bepaald voor het aantal leden van de fractie

Verdeling van de antwoorden op de vraag of het fractiebudget naar rato van het aantal fracties wordt verdeeld (elke fractie krijgt een gelijk deel) of naar rato van het aantal volksvertegenwoordigingsleden: (n= 5)



In veel organisaties beschikken fracties over de mogelijkheid om eigen fractie-assistenten aan te stellen. Is dat in uw organisatie het geval? Hoogheemraadschap van Rijnland antwoordde: Nee

Ook alle andere deelnemende waterschappen antwoordden dat zij niet over de mogelijkheid beschikken om eigen fractie-assistenten aan te stellen.

In sommige organisaties beschikken fracties over een eigen scholings-/trainingsbudget. Is dat in uw organisatie het geval? Hoogheemraadschap van Rijnland beantwoordde: Nee

Ook alle andere deelnemende waterschappen antwoordden dat zij niet beschikken over een eigen scholings-/trainingsbudget.

3. Rekenkamerfunctie

31 Budgetten

Het gaat hier om de bedragen die beschikbaar zijn voor de rekenkamerfunctie. Bij sommige organisaties is sprake van een rekenkamerfunctie die ook actief is voor andere besturen (zoals verschillende gemeenten, waterschaps of waterschappen). In dat geval hebben wij uitsluitend geïnformeerd naar de bedragen die voor uw organisatie afzonderlijk zijn begroot en besteed.

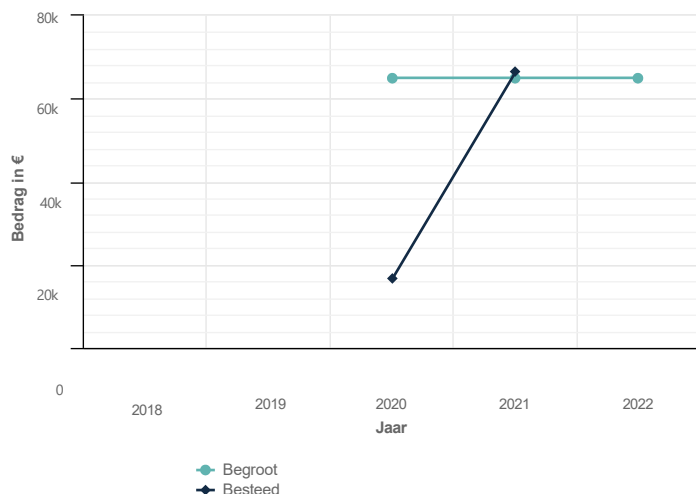
Als bijvoorbeeld een rekenkamer(commissie) werkzaam was voor meer dan één waterschap dan wordt het bedrag vermeld dat de waterschap waar deze vragenlijst betrekking op heeft bijdraagt aan deze gezamenlijke rekenkamer(commissie). In onderstaand overzicht hebben wij in de eerste kolom weergegeven wat de antwoorden zijn geweest in uw waterschap. Ter vergelijking bevat de tweede kolom het gemiddelde van de antwoorden van alle deelnemende waterschappen.

	Hoogheemraadschap van Rijnland	Gemiddelde alle waterschappen
Begroot voor de rekenkamer(funcitie) in 2022	65.000 euro	81.150 euro (n=5)
Begroot voor de rekenkamer(funcitie) in 2021	65.000 euro	76.373 euro (n=4)
Besteed bedrag voor de rekenkamer(funcitie) in 2021	66.402 euro	68.722 euro (n=4)

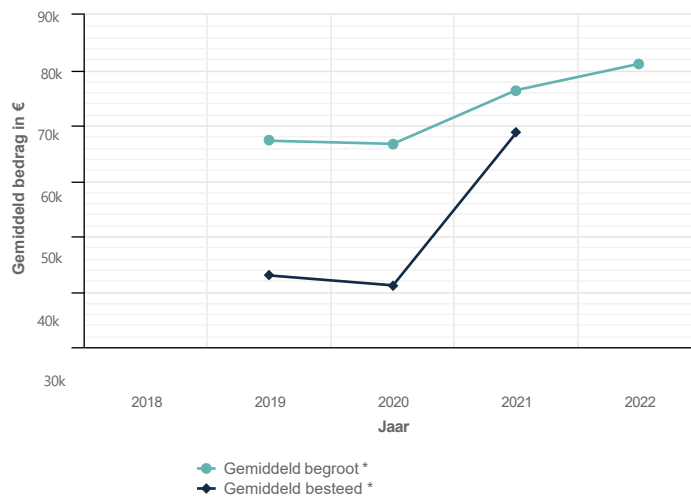
Trendlijn begroot en besteed budget voor de rekenkamerfunctie

De linker grafiek geeft weer hoe het budget is begroot en besteed in uw waterschap. Ter vergelijking bevat de rechter grafiek de gemiddelden van de vergelijkingsgroep met alle deelnemende waterschappen.

Hoogheemraadschap van Rijnland: Begroot en besteed bedrag voor de rekenkamerfunctie



Vergelijkingsgroep: Gemiddeld begroot en gemiddeld besteed bedrag voor de rekenkamerfunctie



* Let op: niet genoeg data ter berekening van deze waarde

Beschikt de rekenkamer(commissie) over eigen personele ondersteuning, zoals voor eigen secretariaat en/of onderzoekers die werk verrichten voor de rekenkamer(commissie)? Hoogheemraadschap van Rijnland beantwoordde: Ja

Ook alle andere deelnemende waterschappen antwoordden dat de rekenkamer(commissie) beschikt over eigen personele ondersteuning.

Sommige rekenkamer(commissie)s specificeren het bedrag dat beschikbaar is voor onderzoeken in uw organisatie. Kunt u de omvang (in euro's) van het onderzoeksbudget van de rekenkamerfunctie specificeren? Hoogheemraadschap van Rijnland beantwoordde: Ja

Ook alle andere deelnemende waterschappen antwoordden dat de rekenkamer(commissie) in staat is de omvang van het onderzoeksbudget van de rekenkamer te specificeren.

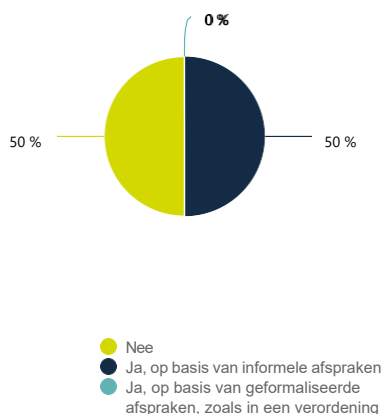
4. Ambtelijke bijstand

41 Algemeen

De volgende vragen gaan over de ambtelijke bijstand die wordt verleend aan volksvertegenwoordigers.

Bestaat er in uw organisatie een procedure voor het verlenen van ambtelijke bijstand aan volksvertegenwoordigers? Hoogheemraadschap van Rijnland antwoordde: Ja, op basis van informele afspraken

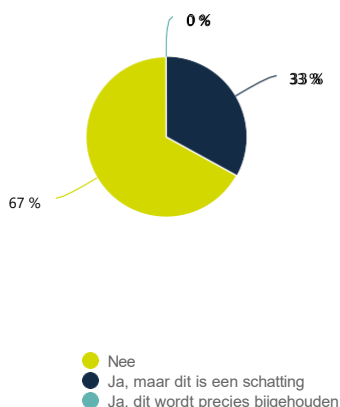
Verdeling van de antwoorden op de vraag of er in organisaties een procedure bestaat voor het verlenen van ambtelijke bijstand aan volksvertegenwoordigers: (n=4)



42 Personele ondersteuning

Is bekend hoeveel fte aan ambtelijke bijstand ten behoeve van volksvertegenwoordigers daadwerkelijk is ingezet? Hoogheemraadschap van Rijnland antwoordde: Nee

Verdeling van de antwoorden op de vraag of bekend is hoeveel fte aan ambtelijke bijstand ten behoeve van volksvertegenwoordigers daadwerkelijk is ingezet: (n=3)



43 Budget voor extra of bijzondere vormen van ambtelijke ondersteuning

Soms kan er budget worden aangevraagd voor extra of bijzondere vormen van ambtelijke ondersteuning, naast de gebruikelijke regeling voor ambtelijke bijstand. Dat kan bijvoorbeeld het geval zijn bij de ondersteuning van het voorbereiden van een initiatiefvoorstel.

Is hiervan bij uw organisatie wel eens sprake geweest?

Hoogheemraadschap van Rijnland antwoordde: Nee

Ook alle andere deelnemende waterschappen antwoordden dat er geen budget kan worden aangevraagd voor extra of bijzondere vormen van ambtelijke ondersteuning.

5. Informatievoorziening volksvertegenwoordiging

51 Vragen

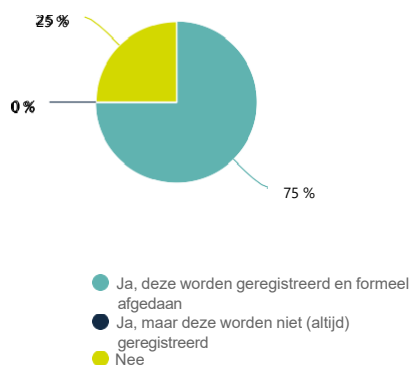
Informatievoorziening volksvertegenwoordiging: De volgende vragen gaan over het aantal gestelde mondelinge en schriftelijke vragen, en andere mogelijkheden voor volksvertegenwoordigers om informatie te verkrijgen. In eerste instantie ziet u onder elkaar hoeveel schriftelijke en mondelinge vragen uw algemeen bestuur jaarlijks stelt. Vervolgens is er een overzicht gemaakt van het gemiddelde antwoord dat is gegeven door alle waterschappen op dezelfde vragen.

De vragen over mondelinge en schriftelijke vragen zijn zeer verschillend geïnterpreteerd, waardoor een vergelijking met andere organisaties minder valide leek. Om deze reden worden alleen de cijfers van de eigen organisatie hiervan gepresenteerd.

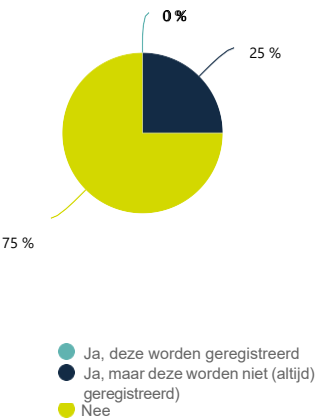
Is in uw organisatie bekend hoeveel schriftelijke vragen volksvertegenwoordigers jaarlijks stellen? Hoogheemraadschap van Rijnland antwoordde: Ja, deze worden geregistreerd en formeel afgedaan

Is in uw organisatie bekend hoeveel mondelinge vragen volksvertegenwoordigers jaarlijks stellen? Hoogheemraadschap van Rijnland antwoordde: Nee

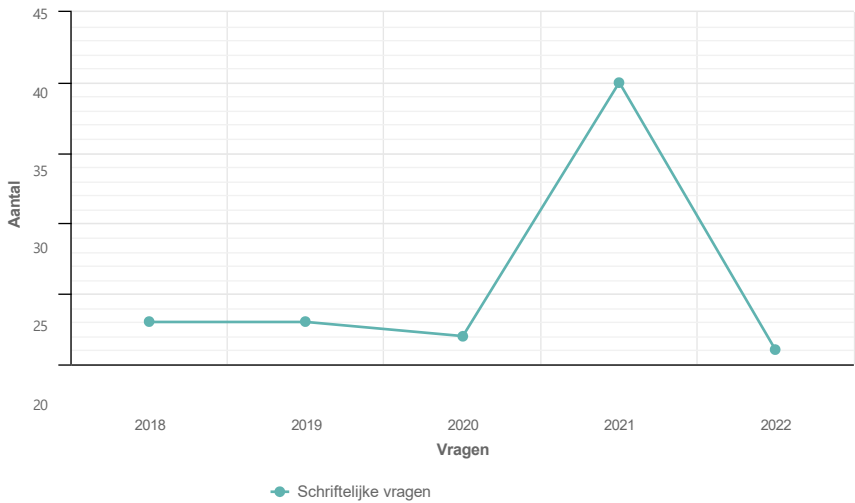
Verdeling van de antwoorden op de vraag of in organisaties bekend is hoeveel schriftelijke vragen volksvertegenwoordigers jaarlijks stellen: (n=4)



Verdeling van de antwoorden op de vraag of in organisaties bekend is hoeveel mondelinge vragen volksvertegenwoordigers jaarlijks stellen: (n=4)



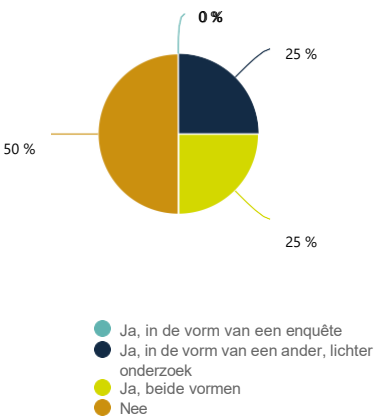
Het aantal schriftelijke vragen in Hoogheemraadschap van Rijnland



52 Onderzoek

Heeft in uw organisatie in de periode 2018-2022 een volksvertegenwoordigings- of staten-onderzoek of onderzoek van het AB plaatsgevonden? Hoogheemraadschap van Rijnland
antwoorde: Nee

Verdeling van de antwoorden op de vraag of er in organisaties in de periode 2018-2022 een volksvertegenwoordigings- of staten-onderzoek of onderzoek van het AB heeft plaatsgevonden: (n=4)



Hoeveel enquêtes hebben er per jaar plaatsgevonden?

In onderstaand overzicht hebben wij in de eerste kolom weergegeven wat de antwoorden zijn geweest in uw waterschap. Ter vergelijking bevat de tweede kolom het gemiddelde van de antwoorden van alle deelnemende waterschappen.

Jaar	Aantal enquêtes Hoogheemraadschap van Rijnland	Aantal enquêtes Gemiddelde alle waterschappen
2019		onvoldoende data (n=2)
2020		onvoldoende data (n=2)

2021		onvoldoende data (n=2)
2022		onvoldoende data (n=2)

Hoeveel ander onderzoek heeft er plaatsgevonden in uw organisatie?

In onderstaand overzicht hebben wij in de eerste kolom weergegeven wat de antwoorden zijn geweest in uw waterschap. Ter vergelijking bevat de tweede kolom het gemiddelde van de antwoorden van alle deelnemende waterschappen.

Jaar	Ander onderzoek Hoogheemraadschap van Rijnland	Ander onderzoek Gemiddelde alle waterschappen
2019		onvoldoende data (n=2)
2020		onvoldoende data (n=2)
2021		onvoldoende data (n=2)
2022		onvoldoende data (n=2)

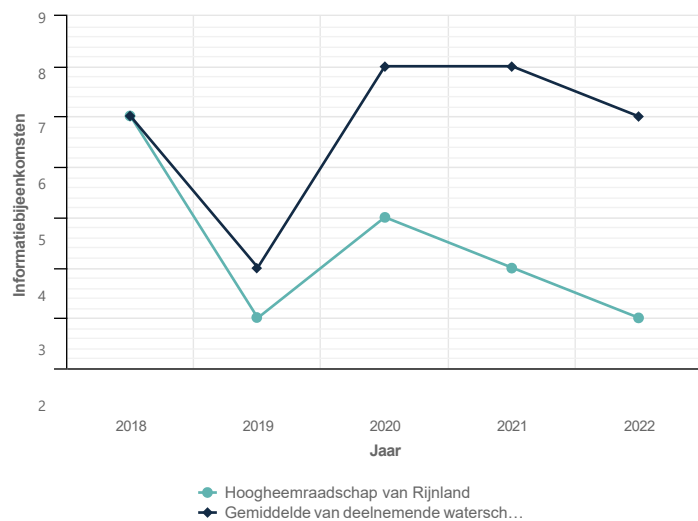
53 Informatiebijeenkomsten

Hoeveel informatiebijeenkomsten ten behoeve van de volksvertegenwoordiging (bijeenkomsten buiten de vaste vergaderingen om) hebben er, georganiseerd vanuit de organisatie of griffie, in de onderstaande jaren plaatsgevonden? Hiermee werden geen bijeenkomsten in het kader van het inwerkprogramma van de nieuwe volksvertegenwoordiging bedoeld.

In onderstaand overzicht hebben wij in de eerste kolom weergegeven wat de antwoorden zijn geweest in uw waterschap. Ter vergelijking bevat de tweede kolom het gemiddelde van de antwoorden van alle deelnemende waterschappen.

Jaar	Aantal informatiebijeenkomsten Hoogheemraadschap van Rijnland	Aantal informatiebijeenkomsten Gemiddelde van deelnemende waterschappen
2018	7	7 (n=4)
2019	3	4 (n=4)
2020	5	8 (n=4)
2021	4	8 (n=4)
2022	3	7 (n=4)

Aantal informatiebijeenkomsten ten behoeve van de volksvertegenwoordiging



54 Werkbezoeken

Hoeveel werkbezoeken heeft de griffie in de onderstaande jaren voor de volksvertegenwoordiging georganiseerd?

In onderstaand overzicht hebben wij in de eerste kolom weergegeven wat de antwoorden zijn geweest in uw waterschap. Ter vergelijking bevat de tweede kolom het gemiddelde van de antwoorden van alle deelnemende waterschappen.

Jaar	Aantal werkbezoeken Hoogheemraadschap van Rijnland	Aantal werkbezoeken Gemiddelde alle waterschappen
2018	niet voorhanden	onvoldoende data (n=2)
2019	4	2 (n=4)
2020	0	1 (n=4)
2021	2	1 (n=4)
2022	2	2 (n=4)

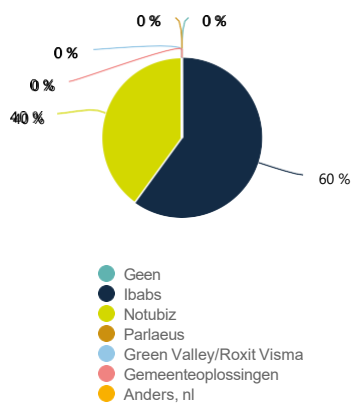
55 volksvertegenwoordigingsinformatiesystemen

Goede en geschikte informatie is een belangrijke voorwaarde voor kaderstelling en controle. Een informatiesysteem (volksvertegenwoordigingsinformatiesysteem, stateninformatiesysteem, informatiesysteem ten behoeve van AB) is een voorbeeld van een instrument dat kan bijdragen aan de informatievoorziening van de volksvertegenwoordiging.

Welke volksvertegenwoordigingsinformatiesysteem wordt op dit moment in uw organisatie gebruikt? Hoogheemraadschap van Rijnland antwoordde:

- Ibabs

Verdeling van de antwoorden op de vraag welk volksvertegenwoordigingsinformatiesysteem organisaties op dit moment gebruiken: (n=4)



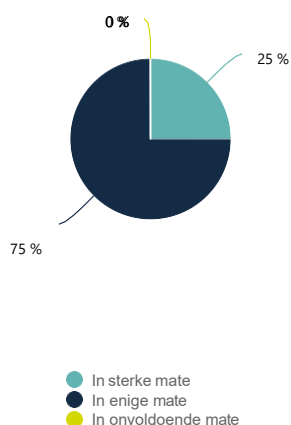
6. Ondersteuning volksvertegenwoordiging in relatie tot haar rol

6.1 Algemeen

Als laatste werden enkele algemene vragen gesteld over de ondersteuning van de volksvertegenwoordiging.

In welke mate wordt naar uw mening de volksvertegenwoordiging ondersteund om de kaderstellende rol waar te maken? Hoogheemraadschap van Rijnland antwoordde: In sterke mate.

Verdeling van de antwoorden op de vraag in welke mate de volksvertegenwoordiging wordt ondersteund om de kaderstellende rol waar te maken: (n=4)



In welke mate wordt naar uw mening de volksvertegenwoordiging ondersteund om de controlerende rol waar te maken? Hoogheemraadschap van Rijnland antwoordde: In sterke mate

Verdeling van de antwoorden op de vraag in welke mate de volksvertegenwoordiging wordt ondersteund om de controlerende rol waar te maken: (n=4)

